

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΠΟΝΤΙΩΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΝΗΝΟΙ."
ΑΘΗΝΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1943

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Τῆς Διεύθυνσης Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ . . . . . σελ. 81

ΙΣΤΟΡΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Δημ. Γατοπούλου Αἱ ἡγεμονικαὶ οἰκογένειαι τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ . . . . . > 82
 Χ. Α. Μουρατχανίδη Οἱ ἀετοὶ τῆς Σάντας . . . . . > 83

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ-ΓΛΩΣΣΑ

Ν. Σαββαντίδη Μοιρολόγι Σταυρὶ . . . . . > 86
 (Δ. Κ. Π.) Σταυριώτη Δίστιχα Σταυρὶ . . . . . > 88
 Ἐξομολογήματα Ἀνέκδοτα Σταυρὶ . . . . . > 89
 Ν. Ἀρχιτεκτονίδη Ἀνέκδοτα Κεπέκκλησες . . . . . > 91
 Π. Κωνσταντινίδη Αἰνίγμα Σουρμένων . . . . . > 92
 Ξ. Ξενίτα Χριστουγεννιάτικα ἄσματα σὲ τούρκικη γλῶσσα . . . . . > 93
 Ποντιακὴ μουσικὴ . . . . . > 94
 Ι. Τ. Παμπουκὴ Νιώτικα ἐπώνυμα καὶ παρωνύμια . . . . . > 96

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ξ. Ξενίτα Χριστουγεννιάτικο διήγημα «Χριστοῦ 1941 τῆ χρονίας» . . . . . > 99
 Ἡλ. Τσιρικινίδη Ἡ μάννα . . . . . > 101

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Τῆς Διεύθυνσης Γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ ἔργου μας. Προκήρυξις δευτέρου διαγωνισμοῦ. Χειμερινὴ πρόνοια. Ἐκτακτὲς συνεισφορές . . . . . > 102
 Ι. Σ. Θεμιστοκλῆς Ν. Παστιάδης . . . . . > 102
 Τῆς Διεύθυνσης Γνώμες καὶ κρίσεις γιὰ τὸ ἔργο μας. Ἡ ἀύξηση τῆς τιμῆς τοῦ περιοδικοῦ μας. . . . . > 104

ΕΙΚΟΝΕΣ

Ἡ εἰκόνα στὸ ἐξώφυλλο καθὼς καὶ τὰ διακοσμητικὰ στὶς ἐπικεφαλίδες τοῦ κειμένου, ἔγιναν ἀπὸ τὸ ζωγράφου χαρακτὴ κ. Γεώργιο Βελισσαρίδη.

Προφορὰ τῶν συμβατικῶν τοῦ ποντιακοῦ κειμένου.

α = (πολὺ ἀνοιχτὸ ε) φθόγγος ἀνάμεσα στὰ φωνήεντα ε καὶ α. ο = ὅπως τὸ γαλλικὸ eu. ζ = ὅπως τὸ γαλλικὸ j κ = ὅταν εἶναι μπροστὰ σὲ α, ε καὶ i, ὅπως τὸ γαλλικὸ q στὶς λέξεις quelle ἢ qui, δηλαδὴ μὲ δασίαι προφορὰ. Ὅταν εἶναι μπροστὰ ἀπὸ α, ο καὶ ou, ὅπως τὸ γαλλικὸ c στὶς λέξεις carte, contre, coudre. ξ = ὅπως τὸ γαλλικὸ kch. π = τὸ δασὺ π, ὅπως τὸ γερμανικὸ p. δ = ὅπως τὸ γαλλικὸ ch. τ = τὸ δασὺ τ, ὅπως τὸ γερμανικὸ t. χ = ὅπως τὸ γαλλικὸ ch. ψ = ὅπως τὸ γαλλικὸ rch. γ = ὅπως στὴ συλλαβὴ γα, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μπροστὰ ἀπὸ i. κ = ὅπως τὸ γαλλικὸ g στὴ λέξις guerre. π = ὅπως τὸ γαλλικὸ b. τ = ὅπως τὸ γαλλικὸ d. χ = τραχιά προφορὰ ὅπως στὸ ἄχ, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μπροστὰ ἀπὸ i. Ἡ ρηματικὴ κατάληξις -αύ, -εὐ προφέρεται ἀβ, ἐβ καὶ διχ ἀφ, ἐφ. Τὸ ἄτονο i σὲ νεοελληνικὸ δίφθογγο προφέρεται σὺν ἡμίφωνο λ.χ. ξαί, ναίλοϊ, ἐφτάει, κρούει. Τὸ i σὲ τούρκικες λέξεις προφέρεται βαθὺ, ἀνάμεσα στὸ φθόγγο i καὶ ou.

Σημείωσις. Τὰ παραπάνω συμβατικὰ γράμματα γιὰ τὴν ἀπόδοση τῆς προφορᾶς, γιὰ τεχνικοὺς λόγους, δὲν μπόρουν νὰ παρουσιάσουν ὁμοιομορφία. Ἡ ἔλλειψις αὐτῆ θὰ τακτοποιηθεῖ μὲτὰ τὸ ἐπιτρέψουν οἱ περιστάσεις. Γιὰ τὸν ἴδιον λόγον τὰ συμβατικὰ γράμματα ἀποδίδονται μόνον μὲ στοιχεῖα τῶν 40.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
 ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΗΝΗΟΙ,,

ΧΡΟΝΟΣ Α'. ΤΕΥΧΟΣ 4 - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1943
 ΓΡΑΦΕΙΑ, ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛ. 29.193

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΑΓΓΕΛΙΕΣ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ
 ἀπευθύνονται στὸ Διευθυντὴ τοῦ περιοδικοῦ, Μενάνδρου 4, Ἀθήνα. ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΧ. 7000

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
 ΞΕΝ. Κ. ΑΚΟΓΛΟΥΣ
 (ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ)
 ΤΑ ΜΙΑΣ
 ΑΔΚ. ΚΟΓΚΑΛΙΔΗΣ
 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
 ΝΙΚ. ΑΠΑΤΣΙΔΗΣ

ΚΑΙ ΕΠΙ ΓΗΣ ΕΙΡΗΝΗ

Καὶ ἄλλα Χριστούγεννα περνάει ἡ ἀνθρώπινη μετὰ ἀφατῆ ψυχικὴ κούραση μετὰ στὴν ἀποκορυφωμένη φρικὴ ἐνὸς ἐξοντωτικοῦ πολέμου.

Σὲ πείσμα ὄλων τῶν θρησκειῶν τοῦ κόσμου, σὲ πείσμα ὄλων τῶν σοφῶν θεωριῶν ποὺ διατύπωσαν τὰ εὐγενέστερα μυαλά, ὅσα πόνεσαν καὶ ἀγάπησαν τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ ὄνειρεύτηκαν μιὰ καλύτερη τύχη γιὰ τὸ λογικὸ δημιούργημα, ὄλο καὶ περισσότερο ἐπισωρεύονται τὰ ἐρειπωμένα συντρίμια ἐνὸς πολιτισμοῦ αἰῶνων, ὄλο καὶ περισσότερο αὐξάνουν τὰ θύματα μιᾶς μετὰ πείσμα συνεχιζόμενης μανιασμένης ἀλληλοσφαγῆς, ποὺ μόνον σὺν ὁμαδικῇ παραφροσῶν μὴ πορρὶ νὰ χαρακτηριστεῖ. Ὁ χάρος δὲν παραλαβαίνει νὰ κουβαλεῖ μετὰ τὴν βαρκοῦλα τοῦ τις ἐκατόμβες τῆς τεράστιας γιγαντομαχίας. Οὔτε κ' ἔχει καιρὸ νὰ βγεῖ νὰ παλέψει σὲ «χάλκινα ἀλώνια» μετὰ τὸν καθένα. Ὁμαδικὰ φτάνουν τὰ καραβάνια στὶς ὄχθες τῆς Ἀχερουσίας, ὅπου — ἂς συγχωρηθεῖ ἡ τραγικὴ εἰρωνία — περιμένουν οὐρά. Καὶ μέσα κεῖ δὲ βλέπει κανεὶς μόνον παληκάρια. Μαζὶ καὶ βρέφη καὶ γυναῖκες καὶ γέροι ἀποτελοῦν τὴν πένθιμη συνοδεία. Καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος ἔχασε τὴν ὁμορφίαν του!

Τὴν ἀξίζει, ἀραγε μιὰ τέτοια τύχη ὁ Βασιλεὺς τοῦ Κόσμου; Καὶ θᾶναι τουλάχιστον ἀνάλογη μετὰ τὶς θυσίας, τὶς καταστροφές καὶ τὶς συμφορές ἢ ὠφέλεια, ποὺ θὰ προκύψει στὸ τέλος ἀπὸ τὴν κόλαση αὐτῆ;

«Ἡ ἱστορικὴ πραγματικότητα εἶναι λογικὴ», δογματίσει ἐπιγραμματικὰ ὁ θεωρητικὸς τοῦ διαλεκτισμοῦ, ὁ Ἐγγελοσ. Ἱστορικὴ πραγματικότητα, σκληρὴ καὶ ἀδυσώπητη πραγματικότητα, ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἀνθρωποσοφία ποὺ παρακολουθοῦμε μετὰ σφιγμένη τὴν ψυχὴ πέντε χρόνια τώρα. Καὶ ἡ πραγματικότητα αὕτη εἶναι λογικὴ, γιὰτὶ οἱ ἀντικειμενικοὶ ὀ

ροὶ, πάνω στοὺς ὁποίους βασιζόταν ἡ συμβατικὴ εἰρηνικὴ περίοδος, ἀπὸ τὸ 1918 — 1939 ἦταν σαθρὴ. Πῶς καὶ μετὰ ποιά βάση θὰ διαρρηθμοῦν οἱ ὄροι αὐτοί, ὥστε νὰ ἐγγυηθοῦν ἀσάλευτὴ τὴν εἰρήνη μετὰ τὸ σύγχρονον αὐτὸν Ἀρμαγεδόνα;

Σκοπὸς μας δὲν εἶναι νὰ δώσουμε ἀπάντησις στὸ μεγάλο αὐτὸ ἐρώτημα ποὺ ἤρθε στὴν ἀκρὴ τῆς πέννας μας. Φτωχὲς εἶναι οἱ ἐπιδιώξεις μας. Τὸ περίγραμμά τους πλαισιώνεται γύρω στὰ ἐνδιαφέροντα τῆς λαογραφίας. Καὶ ἀπὸ τὴν ταπεινὴ μας αὐτὴ σκεπὴ ἔναν ἀπλὸ στοχασμὸ ἔχομε νὰ διατυπώσουμε:

Τὸ πολὺκλαδο δέντρο τῆς λαογραφίας, ποὺ δίνει τοὺς καρποὺς του σὲ τόσες ἐπιπτώσεις, θὰ ἔχει, τὸ πιστεύομε, νὰ προσφέρει τὴ συμβολὴν του καὶ γιὰ τὴν ἐδραία θεμελίωσις τῆς μεταπολεμικῆς εἰρήνης. Στὴ λαογραφία ὄλων τῶν τόπων ἔχουν βλαστήσει καὶ λουλουδίζουν «ἀθημυρπνοα» αὐτοφυῆ, ποὺ δείχνουν πῶς ὑπάρχουν κοινὰ ἡμεῖς ψυχικῆς ἐπαφῆς μετὰ τῶν λαῶν, ἄσχετα μετὰ τὴν μίση καὶ μετὰ τοὺς ἐθνικοὺς φανατισμοὺς ποὺ δημιούργησαν καὶ καλλιέργησαν θεωρίες παρεξηγημένες καὶ χρωκοπημένες. Παροιμίες καὶ γυναικίκα — λαϊκὴ σοφία καὶ συμπεκνωμένη φιλοσοφία — μετὰ ὑψηλὲς ἔνοιες, ἔχουν βγεῖ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνήσυχη ψυχὴ τῶν λαῶν, ποὺ ἐρομηθεύουν τὶς ἐσώτερες διαθέσεις καὶ ἐπιθυμίες τους γιὰ μιὰ πᾶνθρώπινη κοινωνία.

Ἄρκει νὰ σκόψουν οἱ ἡγέτες καὶ ν' ἀφουγκραστοῦν τὶς λαχτάρεις τῶν λαῶν καὶ θ' ἀκούσουν ἀπὸ παντοῦ μιὰ οὐράνια φωνὴ νὰ τοὺς ψιθυρίζει κάτι ἀντίστοιχο μετὰ τὸ ποντιακὸ γυναικίκο: Τὰ ψία ὄλα ἔναν εἶναι — οἱ ψυχὲς ὄλες ὁμοίες εἶναι.

Τότε θὰ ἴδουν τὸ θεῖο βρέφος μέσα στὴ φάτνη μ' ἕνα ἀγγελικὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη. Τότε ἀσφαλῶς θὰ ἐπικρατήσῃ ἡ παγκόσμια, ἡ παντοτεινὴ «ἐπὶ γῆς εἰρήνη».

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΑΙ ΗΓΕΜΟΝΙΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΙ ΤΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ Γ' Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΗΡΩΣ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΟΥΡΟΥΖΗΣ

Του κ. ΔΗΜ. ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

Από τους τρεις υιούς του 'Αλεξάνδρου Μουρούζη, ο δευτεροτόκος Κωνσταντίνος Μουρούζης συνέδεσε το όνομά του με τον απελευθερωτικό 'Αγώνα του Εικοσιένα, διότι ο επιφανέστατος αυτός γόνος της μεγάλης Ποντιακής οικογενείας υπήρξεν ένας εκ των πρωτομαρτύρων της εθνικής παλιγγενεσίας, που έσφαγιάσθησαν κατά την έναρξιν της ελληνικής επαναστάσεως.

Περί του Κωνσταντίνου Μουρούζη ο Σταματιάδης έγραψεν ότι «ήτο γλυκός τους τρόπους, μεγάλωφρων, γενναίος, έμβριθής και γνώστης γλωσσών ευρωπαϊκών και ασιατικών ούκ όλίγων» (1).

Τάς πρώτας πληροφορίας περί του επαναστατικού κινήματος ήκολούθησαν άγριαι σφαγαί των 'Ελλήνων στην Πόλι. Καί πρώτον θύμα υπήρξεν ο τότε Μέγας Διερμηνεύς της Πύλης Κωνσταντίνος Μουρούζης. Είς τό 'Υπουργικόν Συμβούλιον που έγινε υπό την προεδρίαν του Μαχμούτ Β', κάτω από την Ιστορικήν σουλτανικήν σκιάδα, στό Σεράϊ, ο Μ. Βεζύρης Βενδερλή 'Αλής ανέκοιλωσεν έν βρασμῶ ψυχής ότι «οι καταραμένοι κύνες του 'Ακ Μπογδάν (Βλαχίας) του Καρά Μπογδάν (Μολδαβίας) και οι ουτιδανοί λαγυοί του Μωρέ και του Ροδμ (Μωρηά και Ρούμελης) έτόλμησαν να σηκώσουν κεφάλι κατά του κυρίου των, καταρώμενοι τά Ιερά του 'Αλλάχ και του Μωάμεθ όνόματα».

Μέγας άναβρασμός έπεκράτησε κατά την Ιστορικήν εκείνην συνεδρίασιν του Διβανίου. Πνέων μένεα ο Σουλτάνος, έζήτησεν από τους ύπουργούς του να χυθῆ άμέσως, προς έκδίκησιν, άφθονο χριστιανικόν αίμα. Καί τά θύματα έπρεπε ν' άναζητηθούν άμέσως στην Πόλι και να πιάσονται πρώτα αι κεφαλαί του Μ. Διερμηνεύς και του Πατριάρχου Γρηγορίου Ε'. Έναντιον αυτών έστράφη πρώτα πρώτα τό μίσος του Σουλτάνου και των ύπουργών του. Ο Πατριάρχης Γρηγόριος έμαθεν έγκαίρως τό υπό του Διβανίου άποφασισθέν έγκλημα. 'Αψηφών την ζώην του, έπεχείρησε να σώσῃ όσους ήμπορούσε. Τό άπόγευμα της Κυριακής των Βαΐων (10 'Απριλίου 1821) με άυστηράς

(1) Βιογρ. Μεγ. Διερμ. Σταματιάδου σελ. 181.

προφυλάξεις έσπευσε να έπισκεφθῆ στό Θεραπειά τον Μουρούζη, εις τον όποιον άνήγγειλε τάς τρομεράς άποφάσεις που είχε λάβει τό Σουλτανικόν συμβούλιον.

Και οι δύο συνώμιλησαν Ιδιαίτέρως επί πολλήν ώραν. Ο Πατριάρχης συνεβούλευσε τον Μουρούζη να φύγη άμέσως από την Πόλι, παραλαμβάνων και την οικογένειάν του.

—'Αφήστε έμένα, είπεν ο Πατριάρχης, να Ικανοποιήσω την έκδίκησιν του τυράννου. Σεΐς φύγετε διότι και νέος είσθε και Ικανότητα μεγάλην έχετε διά να υπηρετήσετε την Πατρίδα!

Ο Μουρούζης, όμως, διετύπωσεν άντιρρήσεις. Με την άδιατάρακτον ψυχραιμία που τον διέκρινεν από νεανικής ηλικίας, άπήντησεν εις τον Πατριάρχην ότι ή φυγή του θ' άπέβαινεν εις βάρος των άλλων, διότι αι ύποψιαί του Σουλτάνου θα ένισχυόντο και θα έπηκολούθει γενική σφαγή.

—Προτιμώτερο, είπε, να θυσιασθῶ έγώ. Καί άς σωθούν οι άθώοι και τό Γένος!

Η συνομιλία των δύο κορυφαίων άνδρων έκλεισε με μίαν συγκινητικήν σκηνήν. Ο Πατριάρχης έσήκωσε τά δακρυσμένα μάτια του προς τ' άνω. Εδλόγησε τον Μουρούζη, ένῶ εκείνος έσκυψε και φίλησε τό δεξί του χέρι. Κατόπιν, άφωνοι, ένηγκαλίσθησαν ο ένας τον άλλον, άντήλλαξαν άσπασμόν και άπεχωρίσθησαν διά παντός.

Την άλλη μέρα τό πρωί (4 'Απριλίου) ή φοβερά τραγωδία είχεν άρχίσει. Οι Γενιτάρροι διέτρεχον τους δρόμους της Πόλεως, σφάζοντες κάθε Χριστιανόν που συναντούσαν έμπρός των. Σμήνη δερβισάδων ήκολούθουν και έκραύγαζον ότι «ή σπάθη του Προφήτου έξήστραψε διά να τιμωρήσῃ τους άπίστους».

Απαθής και ψύχραιμος ο Μουρούζης έβγήκεν από τό σπίτι του, κατά την σνήθη ώραν, και κατηυθύνθη, διά μέσου της όχλαγωγίας εις την ύπηρεσίαν του. Πρό του ύπουργείου του ο Ρεΐζ 'Εφέντης ('Υπουργός των 'Εξωτερικών) με τον Ισταμπούλ κομισερί (διευθυντήν της 'Αστυνομίας), είχαν σκηνοθετήσει την πρώτην σκηνήν του δράματος.

Κάποιος έγκάθετος έπλησίασε τον Μου-

ΟΙ ΑΕΤΟΙ ΤΗΣ ΣΑΝΤΑΣ

(Απόσπασμα από την όμότιτλη άνέκδοτη συγγραφή)

Του κ. Χ. Α. ΜΟΥΡΑΤΧΑΝΙΔΗ

(Συνέχεια και τέλος)

Του άντιτάξαμε κ' έμεις τά έπιχειρήματα μας: ότι μόνο οι ύπολογισμοί φόβου τους συγκρατούσαν για την ώρα σ' άπόσταση άπ' τον τόπο μας, ότι κάθε μετριοπάθεια θα έκλαμβανόταν άπ' αυτούς ως άδυναμία μας κι' ότι ή άνοχή μας θα τους άπεθράσυνε και θα τους έξωθούσε σε πιό τολμηρά διαβήματα. Ότι, τέλος, μονάχα ο φόβος θα τους καθιστούσε διαταχτικούς.

Ο καπετάνιος μας όμως ήταν άμετάπειστος:

—Γιατί να έξορμήσουμε κατέναντι στο ρέμα; δε βλέπετε πως είναι πρυμνήσιο για τον έχθρό; Τά καλά τά ναυτόπουλα κάνουν ύπομονή, άποφύγοντας τό ταξίδι σε φουρτουνιασμένο καιρό. Κι' αυτό, για να οικονομήσουν δυνάμεις για τη φουρτούνα, που μπορεί να τους τύχη στο πέραλος αναπάντεχα...

Τά λόγια του ήταν σταράτα και τά έπιχειρήματα του γερά. Για την άπειθήρητη όμως Ιδιοσυγκρασία μας, άποτελούσαν όλα τότε, έννοιες μάλλον κενές. Ησαν έπιχειρήματα της πεζής λογικής, διδάγματα σχολής ραγιαδων και ύπολογισμοί Ισοροποποιημένης μέν, για μās όμως βουβής και τιποτένιας ζωής, άδικημένης κι' άδιαμαρτύρητης.

ρούζην και του παρέδωκεν έπιστολήν, προερχομένην, δήθεν, από τον 'Αλέξανδρον 'Υψηλάντην. Κείμενον ένοχοποιητικόν και ύπογραφή, πλαστά. Ο Μουρούζης άντελήφθη άμέσως, την σκηνοθεσίαν και μόλις άνήλθε στο 'Υπουργείον διεμαρτυρήθη προς τον Ρεΐζ 'Εφέντην διά την έπιβουλήν.

Ο ύπουργός του Σουλτάνου προσεποιήθη ότι δεν ήξευρε τίποτε και ότι τό Διβάνιον έπίστευεν εις την άθωότητα του Μουρούζη. Και προσέθεσε:

—Πηγαίνετε στο σπίτι σας να ήσυχάσετε! .. Δεν είναι τίποτε!

Όταν ο Μουρούζης έβγήκεν από τό γραφείον του Ρεΐζ 'Εφέντη ένας άπαισιος δήμιος, συνοδευόμενος από στρατιώτας, τον συνέλαβεν αϊφνιδίως και τον ώδήγησεν εις τό Γιαλη-κιάσκι του Σουλτάνου, που είχεν ώρισθῆ ως τόπος της έκτελέσεως.

Εκει, σε λίγο, ένεφανίσθη ο Σουλτάνος Μαχμούτ, διά να παρακολουθήσῃ, με τους συνοδούς του, τον άποκεφαλισμόν του Μεγάλου Διερμηνεύς.

Ο Μουρούζης, άτάραχος, μόλις είδε

—Ν' άναγνωρίσουμε στους 'Ασιάτες ύπεροχή;.. Ν' αφήσουμε άνικανοποίητες τις εθνικές μας αξιώσεις; Προτιμώτερος ο θάνατος, παρά τέτοια ζωή...

Ο άπροσμέτρητος θαυμασμός μας, προς τις Ιστορικές παραδόσεις του 21, γεννούσε μέσα μας φλόγες θαρραλέας όρμης και μās έξωθούσε στην άρνηση κάθε διασταγμού και στην άπόρριψη κάθε μετριοπάθειας. 'Απ' τη στιγμή, που τό μισοφύγαρο γύρισε τις πλάτες μπροστά στο σταυρό, τό ραγιαδισμό μας τό θεωρούσαμε πιό ως ύπόθεση ξεπερασμένη. Καί τώρα να ξαναγυρίσουμε πάλι στο ραγιαδισμό; 'Αδύνατο!...

Οι αϊωνόβιοι, άπότομοι και περήφανοι γκρεμοί του τόπου μας, τά πανύψηλα βράχια του, που μοιάζανε με πλατάγισμα όργης και μ' έκρήξεις θυμού άπολιθωμένες, συμβολίζανε την άτίθασση ψυχή του και μιλούσαν στην άγουρη κρίση μας άδιάλλακτα. Καί, μαζί μ' αυτά, κι' ο ζαφειρένιος ούρανός μας, που συχνά τότε σκεπάζει ή καταχνιά και τότε μεταβάλλει σε θόλο σκοτεινό και άγριο κ' ή βουβή ήρεμία των λαγκαδιών μας, όπου ή έξέγνοιαστη λευτεριά είναι πιό διορφη άπ' την ήσυχία του σπιτιού κι' άπ' την ταπεινωμένη ζωή του, μās έξωθούσαν στην άρνηση.

τον Σουλτάνον παρά την σουλτανικήν σκιάδα, έφώναξε με άκατάβλητο θάρρος: —Σουλτάνε αίμοβόρε! Σουλτάνε άδικε! Σουλτάνε άθλιε! 'Επλησίασεν ή τελευταία ώρα της βασιλείας σου! Ο Θεός και τό Γένος θα σε τιμωρήσουν!

Εκείνην την στιγμήν ο δήμιος ήρπασε τον Μουρούζη από τον λαιμόν. Τον υπεχρέωσε να γονατίσῃ. Καί διά πείλκεως άπέκοψε την κεφαλήν του, υπό τάς έκδηλώσεις χαράς και Ικανοποιήσεως του Σουλτάνου και των πασσάδων, που τον περιεστοίχιζον και παρηκολούθουν την έκτέλεσιν του μεγάλου 'Ελληνος.

Τό σῶμα του πρώτου θύματος του απελευθερωτικού 'Αγώνος έρρίφη κατόπιν εις την παρακειμένην θάλασσαν, τό δε κεφάλι του έφερον ο δήμιος πλησίον του Σουλτάνου και των πασσάδων, οι όποιοι παρετήρουν και είρωνεύοντο τον καρατομηθέντα. Εκείνην την στιγμήν, στο Γιαλη-κιάσκι παρουσιάζετο ζωντανή ή είκόν του άπαισίου καθεστῶτος, έναντιον του όποιου εσήκωσε τ' άρματα του όλο τό Γένος, κατά την επανάστασιν του Εικοσιένα.

Δ. ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΣΤΑΥΡΙ

(Μάννας προς τὸ ξενημένο της παιδί)

Συλλογή τοῦ κ. Ν. Κ. ΣΑΒΒΑΝΤΙΑΔΗ

- Πουλόπο μ', ντό ἔν' αὐτο τὸ μαυρον τὸ χαπάρι! (1)
 ρίζα μ', ἐγὼ ἐνέμενα στηχαράτεν σὴν πόρτα μ'
 κι' ἀναχάπαρα ἔρται μὲ τὸ μαυρον τὸ χαπάρι σ'!
 Πουλί μ', ἡ μάννα σ' ἔρημος καὶ τ' ὄρωμαν πα εἶδεν·
 5 ἐγὼ ἀτὸ ἀρνόπο μου 'κ' ἐθέλ'να νὰ πιστεῦω.
 Εἶδα τ' ὄσπιτί' μ' τὸ στουλάρ' ἐτσακῶθεν κ' ἐρροῦξεν,
 εἶδα τ' ὄσπιτί' μ' τὴν πόρταν, ἐσάρεψεν ἡ βρούλα!
 Πουλόπο μου, ἀπόφευα ἀσ' ἐκεῖν' τὴν ἡμέραν,
 ἐφογοῦμ'νε γιάμ' κάπ' ἔρται κανεὶς καὶ κάτ' πα λέει μὲ.
 10 Ἀρνόπο μ', πῶς θὰ σύρω γὼ τ' ἐσὸν τὴν καμμοῦνη·ι!
 Ἐρημον νάν' ἡ ξενιτῆ τῶλόα νὰ εἶν' τὰ ξένα·
 τρία χρόνια ἔσυρα γὼ καὶ τὴν ἀροθυμία σ'.
 Ὁ μοθοπώρτες πότε θάρται ἐγὼ πα ἐνεμέν'να,
 'κ' ἐπρόφτασεν ὁ μοθοπώρτ'ς, ἔρθεν μαυρον χαρτίν·ι!
 15 Πουλόπο μ', πῶς ἐρρώστεσες καρπίτ'ς ἐσὺ σὰ ξένα;
 Νά κύρ, νά μάνναν, νά ἀδελφὴν καν'νάν σὸ γιάνι σ' 'κ' εἶχες
 'κ' εἶχες μάνναν, ναὶ πουλόπο μ', νὰ ξημερών' σὸ γιάνι σ'
 'κ' εἶχες ἀδελφὴν, ναὶ ἀρνί μ', νὰ δί' σε τὰ βοτάνα
 'κ' εἶχες πατέραν κι' ἀδέλφω ἀρρωστικά νὰ φέρ'νε.
 20 Πουλί μ', τὸ γράμμα σ' ἔργεψεν κ' ἡ μάννα σ' ἐφοέθεν
 ὄθ' ἐφοέθεν, ναὶ ἀρνί μ', ἐκεῖ πα ἐπλερῶθεν.
 Ἐκαψες, πουλί μ', μάραινες κι' ὄλον τὴν γειτονίαν,
 ἄψιμον ἔξες, ναὶ γιαβρί μ', σὴ μάννας σ' τὴν καρδίαν.
 Πουλόπο μ', 'κι πιστεύ' ἀτο, ἐγὼ θὰ ἀναμένω·
 25 θὰ ἀναμένω γράμματα ὄσά 'ρχουν οἱ σαῆδες.
 Πουλόπο μ', θὰ παίρω ἐγὼ καὶ τὴν φωτογραφία σ'
 θὰ κάθουμαι καὶ κλαίω σε ἐγὼ νύχταν κ' ἡμέραν.
 Σιλατῆν ἐνεμείν'να σε καὶ κορτσόπα ἐτέρ'να,
 ἀτῶρα ποῖκες με, ἀρνί μ', ἐδάδεψα κ' ἐπέμ'να.
 30 Πουρνά θ' ἄρτ' ὁ μοθόπωρον, θ' ἄρχουν οἱ σιλατῆδες,
 πῶς θὰ σύρ' ἡ μάννα σ', γιαβρί μ', καὶ τὴν ἀροθυμία σ';
 'κ' εἶχες μάνναν, ἀρνόπο μου, νὰ δί' σ' ἔναν νερόπον,
 'κ' εἶχες μάνναν, πουλόπο μου, νὰ δί' σε τὰ βοτάνα,
 'κ' εἶχες μάνναν νὰ κάθεται σουμά σὸ μαξιλάρι σ',
 35 'κ' εἶχες μάνναν ἐσὺ, γιαβρί μ', νὰ ξημερών' σὸ γιάνι σ'.
 Νερόπον νὰ ἐδίνε σε κανεὶς σὸ γιάνι σ' 'κ' ἔτον,
 ἀρρωστικά νὰ φέρ'νε σε πουδὲν κανεὶς 'κ' εὐρέθεν·
 ἐκούϊζες τὴν μάννα σου, μανίτσα πουδὲν 'κ' ἔτον,

(1) Στὴν ἀρχὴ κάθε στίχου, ὅταν τραγουδιᾶ, μπαίνει τὸ ἐπιφώνημα «ἀχ» καὶ στὸ τέλος τὸ «ὄι».
 Μελωδία τοῦ μοιρολογιοῦ βλέπε στὴ σελίδα 95.

- ἐκούϊζες τ' ἀδέλφω σου, ἀδέλφω πουδὲν 'κ' ἔταν.
 40 Ἡ μάννα σ', ρίζα μ', 'κ' ἔξερην, ἐρροῦζ'νεν κ' ἐκοιμάτον.
 Ἐλεπεν ἄγρα ὄρωματα καὶ πάντα ἐφογᾶτον.
 Πῶς θὰ σύρω τὴν καμμοῦνη σ' καὶ ποῖα θὰ νουνιζῶ;
 ἀροθυμίαν, ξενιτῆν, γιόκσα τὴν χωρισίαν;
 45 Φαρμάκ' νὰ ἔν' καὶ τὸ ψωμίν, ρίζα μ', τὴ ξενιτείας,
 ὁ Θεὸς τὰ ξεραίν', ἀρνί μ', τὴ παπορ' τὰ στράτας,
 ποῦ παίρ' καὶ πάει καὶ χάν' ἄτα τὴ χώρας τὰ παιδία.
 Πουλί μ', ζαῆρ ἐπάλευες ἐσὺ πα μὲ τὸν χάρον·
 κανεὶς 'κ' ἔτον σουμά σ', ἀρνί μ', ἐσὲν νὰ βοηθᾶ·ι.
 50 Εὐρε σε καρπί' μαναχὸν ἐσὲν πα χωρὶς σοί.
 Πουλί μ', ἡ μάννα σ' 'κ' ἔτονε, καὶ ἀκλαφτος ἐπῆες,
 ρίζα μ', ἐγὼ θὰ κλαίω σε ἄς ἔν' κι' ἀπὸ μακρά·ι.
 Χάρε μ', ντ' ἐποῖκες σὺ ἐμέν, χάλασες τὴν φωλέα μ'
 κ' ἔρπαξες τὸ πουλόπο μου π' ἔτον σὴν ξενιτείαν!
 Ἄπιστε χάρε, ξαί 'κι τῶεις Ἐλλενας παλληκάρω,
 55 ἐσὺ 'κ' ἐγροικᾶς νὰ νουνεὶς: ἀτὰ γιὰ τὸν Ἄδ 'κ' εἶναι.
 Ἐγὼ, ἀρνί μ', θὰ λάσκουμαι σὰ στράτας καὶ σὰ δέβας,
 θὰ κλαίω κι' ἀραεῦω σε σ' οὐλα ὄθενκεσ' ἐλάστες (2).
 θὰ πάγω σὸ Δεσποτικόν, φαίνεται ἄεν Πέτρον,
 θὰ βεῶν ἄν ἐσκόλασες, ἀρνί μ', ἀσ' σὸ σκολεῖον.
 60 θὰ τραίνω κι' ἀπάν' σὴ Κουρούζ' κι' ἄλλο ψηλὸν ρακάν·ι
 θὰ τέρ', ἀρνί μ', γιάμ' λουῶκεσαι ἀφκά σὰ ποταμέας.
 Ἐθὰ πάγω καὶ σὴ Γοργοῦρᾶ σὸ ψηλὸν τὸ ραχίν·ι
 ἀπάν' σ' Ἀννίτσας τὸ ταφίν ἐσέναν θ' ἀραεῦω!
 Καλομηνᾶ σ' Ἀπάματα σ' ὄλα γὼ θ' ἀραεῦω
 65 μὲ τὰ δάκρυα μ' τ' ἀμάραντα ὄλα ἐγὼ θ' ἀρδεῦω!
 Λυγούστ' ἀπάν' σὸν Ἀεσέρ' ἡ μάννα σ' θ' ἀραεῦω· σε
 κι' ὄθεν χορὸς καὶ τῶαλγούτῆς, πουλόπο μ', θ' ἀναμέν' τσε.
 Ἐθὰ πάγω, ρίζα μ', σὰ Γουλάτ' τὴν στράταν θὰ πιάνω,
 ὄθεν δεβάτ' κι' ἀντιδεβάτ' ἐκείνους θὰ ρωτῶ·ι,
 70 ἄν ἔρθαν ἀσ' σὴν ξενιτῆν, ἄν εἶδαν τὸν Νικόλα μ'
 καὶ πότε θὰ ἔρται τ' ἀρνί μ' πότε θὰ στείλ' με γράμμα.
 Ἡ μάννα τ' ἐπαλάλωσεν λάσκεται τὰ ραχία,
 'κι σύρκεται ἡ καμμοῦνη, σ' καὶ ἡ ἀροθυμία σ'.
 Φευγάτ'σα σ' ἀσ' Ἀγαρενοὺς νὰ μὴ παίρ'νε σ' ἀσκιᾶρι
 75 κ' ἔστειλα σε σὴν ξενιτῆν καρπί' καὶ σαγαπσοῦζ'·ι.
 Ἐγὼ ἐσὲν πῶς ἔβγαλα, πουλί μ', ἀσ' σὴν ἀγκάλα μ';
 Γιατί 'κ' ἐκρυφτα σε, ἀρνί μ', καὶ σὴ Πλακί' τὸ Σπέλεν,
 ποῦ 'κι πατοῦν Ἀγαρενοὶ 'κι ξέρν' ἀ οἱ τῶανταρμάδες,
 ὄθεν πάγ'νε ἀπὸ βραδὺς τ' ἀγραίγιδα καὶ μὲν'νε.
 80 Πουλόπο μ', ἡ μαννίτσα σου ἐδάδεψεν κ' ἐπέμ'νεν,
 πῶς θὰ σύρω τὴν καμμοῦνη σ' ποῖον στράταν θὰ παίρω!

Ἀεργίτες 1943

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΣΑΒΒΑΝΤΙΑΔΗΣ

Λεξιλόγιο: στηχαράτες=ἐκεῖνος ποὺ φέρνει πρῶτος τὴν καλὴ εἶδηση. ἀνα-
 χάπαρα=ξαφνικά. ἔρται=ἔρχεται. ὄρωμαν=ὄνειρο. ἐρροῦξεν=ἔπεσε. ἐσάρε-
 ψεν=λ. τ. περιτριγύρισε, ἔζωσε· βρούλα=φλόγες φωτιᾶς· γιάμ'=μήπως· κάπ'=
 μήπως· σύρω=ὑποφέρω· καμμοῦνη=καμημός· τῶλόα=λ.τ. ἔρημα· ἀροθυμία=ἀπο-

(2) Ὁ στίχος παρουσιάζει 16 συλλαβές. Οἱ συλλαβές λα καὶ ο τῶν λέξεων
 οὐλα καὶ ὄθεν προφέρονται μαζί.

θυμιά μοθοπάρτς=φθινόπωρο· ένεμέν'να=περίμενα· καρί'ς=ξένος σ'ά ξένα
 νά=οὔτε καν'νάν=κανένα· σ'ο γ'άνι σ'=σ'ο πλάι σου· ἄψιμον=φωτ'ά· ἔξες=
 ἔχουσες· σαήδες=πέζοι ταχυδρομοί· σιλατ'ής=λ. τ. ξευτεμένος πού γυρίζει σ'ήν
 πατριδα τον, μισεμένος· ἔδάδεψα=λ. τ. ἀπόρησα, πᾶχασα· ἔκούζες=φώναζες
 γιόκοσα=λ. τ. ἡ μήπως· ζαέρ=βεβαίως, τῖ'εις (τῖ'ζω)=λυποῦμαι· λάσκουμαι
 =γυρίζω, περπατῶ· σ'ά δέβας=σ'ά περᾶσματα· δθενέκσ' =ἀπόπου· ἔλαστες=
 γυρίσεις, περπάτησεις· Δεσποτικόν, Κουρούζ', Γοργορά, Ἀννίτοας τσφίν, Ἀπάρ-
 ματα=δ'λα τοπωνύμια· ἄρασεύω=λ. τ. ἀναζητῶ, ψάχνω νά βρω· τ'σαλγυτ'ής=
 ὄργανοπαίκτης· Ἀεσερτς καὶ Γουλάτ' =βουνά· σαγαπσοῦ'ης=λ. τ. ἀπροστάτειος
 Πλακί' Σπέλεν=τοπωνύμιο· ἀγραγιδα=ἀγριοκάτσικα· Ἀεργίτες=Νοέμβρης.

ΔΙΣΤΙΧΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΑΥΡΙ

Συλλογή του κ. (Δ. Κ. Π.) ΣΤΑΥΡΙΩΤΗ

- 1 Ἀβαράς πάντα λάσκουμαι καὶ γιὰ τ' ἔσεν νουνίζω
 κάθουμαι, ὄ'κουμαι, πορπατῶ, τὴν κάρδα μ' τυραννίζω
- 2 Ἀβάφτιγον καὶ ἄπιστον, ὁ τοῦρκον ὁ μαλέας
 ἔπερεν τὸ βασιλοσκάμν' κ' ἐγέντον βασιλέας.
- 3 Ἀβουλα τ' ἔσον κ' ἔρχουμαι σ' ὀσπίτι σ' κ' σουμώνω
 γιάμ' ἐγροικᾶ το ἡ μάννα σ', ἔσέναν ντὸ κρυπῶνω.
- 4 Ἀβραμίτς ἔδύριζεν—κι ἄρκον ἐμουδούλιζεν
 ἄφ'·ι·με τὰ πρόβατα ἕναν, ἕναν τρώγ' ἄτα.
- 5 Ἀβραστα ὠβά φάισο με πάντα νά δυναμώνω,
 νά ἔρχουμαι κάθ'αν βραδὴν, ἔσεν νά ἐνταμώνω.
- 6 Ἀβραστον τῶά ἐπότσης με καὶ πονεὶ ἡ κοιλία μ',
 τὸ τῶά σ' λαζούμ' κ' ἔτονε, ἐγέμ'νι κ' ἄσ' σὴν δουλεία μ'.
- 7 Ἀγάπα, κόρ', μ' ἐντρέπεσαι, κ' ἄς λέγ'νε: «ἐπενθρῶψεν!»
 μ' ἔθαρης ἁμαρτία ἔν'. ἀγάπ'πα γιὰ τ' ἀνθρώπ'ς ἔν'.
- 8 Ἀγάπα, κόρ', μ' ἐντρέπεσαι καὶ φόβον μὴ φοᾶσαι
 κ' ἔσεν πού ἔχ' τὴ σκύλλ' ὁ υἱέν', ἄς κάθεται κ' ἐράη σε.
- 9 Ἀγάπα με, ἀγάπα με. ἄμον τὸ ἀγαπῶ σε,
 ἔσὺ ἔμέναν ξαί κ' τῖ'εις, ἄμα ἐγὼ πονῶ σε.
- 10 Ἀγάπα με, ἀγάπα με καὶ πέει μ' ἄτ' ἀνοιχά·ι
 κ' ἄν θέλτς νά φχαριστεῖουμαι, φίλ' με κ' ἄλλο σπιχτά·ι.
- 11 Ἀγάπα με, ἀγάπα με, τρυγόνά μὴ θυμώντς·ι,
 γιὰ τ' ἔσεν παγιλεύκουμαι, ἄρ' ἄλλο ντὸ πεισιμώντς·ι.
- 12 Ἀγάπα με μ' ἐντρέπεσαι καὶ νάζα πα μ' εὐτάς·ι,
 τὰ σιράτας·ι·σ' ἐπίασα, ἄς τερῶ πού θά πάς·ι.
- 13 Ἀγάπα με, τσούνας κουτάβ', ντὸ λέγ'νε μὴ τερῆς·ι
 κ' ἔπαρ' με σ' ἐγκαλόπο σου, πασκέι το κ' ἐπορεῖς·ι.
- 14 Ἀγάπα με, [Φεβρώνα]** μου, μ' ἀκούς ντὸ λέν ἡ χώρα
 τὰ τῶεχελούκια δέβανε, ἔρθεν ἡ γνῶσ' ἀτώρα.
- 15 Ἀγάπεμαν ὄλ' ἀγαποῦν, νά παίρ'νε κ' ἐποροῦνε,
 παίρ' ἄτεν εἷνας δαβαίν' πλάν κ' ἄλλ' ὄλ' σείρ' τεροῦνε.
- 16 Ἀγάπη ἔν' ἀρρώστεια, ἐμπαίν' καὶ σὴν καρδιαν
 καὶ ἄλλο κ' θέλ' νά ἐβγαίν', χιτίζ' ἐκειαπέσ' φωλέαν.
- 17 Ἀγάπη ἔν' μεῖβᾶ γλυκύν, πού τρώγ'ν ἄτο γλυκίσκουν,
 τρώει ἄτ'ς κ' ἐκεῖνο ἀποπέσ' κ' ἄμον κερὶν λυγίσκουν.
- 18 Ἀγάπη ἔν' παρᾶδειςος, ὄλ' θέλ'ν ἄπέσ' νά μ'παίν'νε
 ἄλλ' ἐποροῦν κ' ἐμπαίν'ν ἄπέσ' κ' ἄλλ' ὄζωκᾶ πομέν'νε.

* Μὲ ἀστερίσκο σημειώνονται ὅσα τραγουδιούνται σὰν ἐμφδοί (ρεφρέν).
 ** [ ] Μέσα σὲ ἀγκύλες κλείνονται οἱ λέξεις, πού ἔχουν παραλλαγές.

- 19 Ἀγάπη ἔν' τρανὸν μσράζ', πῖάν' τὰ παλληκάρα
 διέχ' ἄτ'ς ἄσ' σ' ὀσπίτα τουν, κλειδῶν' παίρ' τ' ἀνοιγάρα.
- 20 Ἀγάπη θέλ' καλὸν τερτίπ' καὶ παλληκάρ' καρδιαν,
 νά ἐπορῆ καὶ ταενεῦ' τὰ νύχτας σὴν σκοτιαν.
- 21 Ἀγαπῶ εἶναν κουτῆν—ἀγαπᾶ τὴν καλατῆν,
 κανεῖς μὴ ταράεται, —καν'νάν κ' ἔχω ταβατῆν.
- 22 Ἀγαπῶ ἕναν παιδίν—μικρὸν ἄμα σεβταλὴν
 λελεύω τὴν ψὴν ἔθε—ἄτὸ πότε θά τρανύν'.
- 23 Ἀγληγὸρ' καὶ καγάνεψον ἡ πεθερά σ' τερεὶ σε,
 ὦσα θά τελέντς τὸ χωράφ' ἐσὺ πα θά τελῆσαι.
- 24 Ἀγληγὸρ' καὶ καγάνεψον, ποῖσον περισσὸν κόπον,
 πέλκι γλυτώντς κ' ἄλλο κ' πᾶς ἄτοῦ σὸ τῶόλ' τὸν τόπον.
- 25 Ἀγληγορῶ κ' ἀχπάσκουμαι σὴν στράταν πόλλ' ἀργίζω,
 κρυφά ῥται βρήκ' μ' ἡ κάλη μου κ' ἀτέναν γαλενίζω.
- 26 Ἀγόρασον καὶ στεῖλο με ἕναν γομάρ' χουρμάδας,
 θά γαντούρεῶ μετ' ἄτά, τὴ χώρας τοι νυφάδας.
- 27 Ἀγρανεμία φύσεσεν τὸ λετζεκ'ν ἄτ'ς ἐρροῦξεν,
 ἔσπιγξα κ' ἐγκαλάστα ἔτεν τὴν μάνναν ἄτ'ς ἐκούξεν.
- 28 Ἀγρεν καὶ ἀνημέρωτον ἔν' τὸ κορίτσι σ', θεία,
 πέει ἄτ' ἄς ἔρται μετ' ἐμέν, πασκέιμ' ἔν' ἁμαρτία.
- 29 Ἀγροίκιστος ἡ μάννα σου κ' ἄλλο πολλὰ ἡ κύρη σ',
 ἔγκανε σε ἄτοῦ σὸ χάλ' καὶ τεροῦν τὸ σείρι σ'.
- 30 Ἀδὰ κανεῖς κ' εὐρίεται νά ἔρται παρ'γορᾶ με,
 θά πάω κ' ἀκοινώνιγος, ὁ Θὸς νά ἐσ χωρᾶ με.
- 31 Ἀδὰ ραχίν κ' ἀκεὶ ραχίν, σὴν μέσεν ἐγκλησιαν,
 γιὰ ἔλα σὸ τερνάκ'ν ἔθε κ' ἄς ἐνταμοῦμες μίαν.
- 32 Ἀδὰ ραχίν κ' ἀκεὶ ραχίν σὴν μέσεν ἔν' τὸ χάνι,
 ὦσα ἐπῆγα εὔρα το, ἐγέμ'νε περιδάν·ι.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΣΤΑΥΡΙ

Συλλογή του κ. (Δ. Κ. Π.) ΣΤΑΥΡΙΩΤΗ

Γιὰ τ' ἀποθαμνέντων τὴν ψὴν.

Ἡ Μαχμουτίνα ἄσ' σ' Ἀπανωχώρ'
 ἐποαλέφτεν ἄσ' σὴ παιδί' ἄτ'ς τὸ σι-
 ταμιάγμαν καὶ ἐπεφάσισεν νά πάη
 δουλεύ' καὶ ζῆ. Ἐκατῆβεν σὴν Τρα-
 πεζοῦνταν, ἐγόρασεν ἑκατὸν τράμα
 μαλλία καὶ ἔδωκεν 100 παράδας. Ἐ-
 πλουσεν, ἐλανάρτσεν, ἐζαρουδίασεν
 καὶ ἔκαμεν ἄτα. Ἐπεκεὶ ἐπλεξεν ἕναν
 ζευγάρ' ὀρτάρρα καὶ ἐπῆεν ἐπούλτσεν
 ἄτα 100 παράδας.

—Μῶ σε, εἶπεν, ἄσ' ἄουτο τιδέν κ'
 ἐγροικ'σα, ἄς πάω ἄφτ' ἄτα τ' ἀπο-
 θαμνέντς ἕναν κερὶν. Σίτς ἐπέγ'νεν
 σὴν ἐκκλησιαν ἐδεβαίν' γεν' ἄσ' ἕναν
 φουρνίν κέσ'. Ὁ φουρουνζῆς ἐξέγκεν
 τὰ ζεστὰ τὰ λαβάδα καὶ ἐθέκεν ἄτα
 ἄπάν' σὸ τεζικιάχ'. Ἡ Μαχμουτίνα
 ἐξέλεψεν τὰ λαβάδα, ἐγόρασεν 100

παρῶν καὶ εἶπεν: «Ἄς τρώγ' ἄτο γιὰ
 τ' ἀποθαμνέντων τὴν ψὴν».

Λεξιλόγιο: ἐποαλέφτεν=λ. τ. βαρέ-
 θηκε· σιταμιάγμαν=ἐπιπληξη, μομφή·
 ἐζαρουδίασεν=ἐφτείασε· μπουκίλες· ἔ-
 καμεν=ἔγνεσε· ὀρτάρρα=μάλλινες κάλ-
 τες· ἐπούλτσεν=πούλησε· τιδέν=τί-
 ποτε· ἄφτ' ἄτα=τ' ἀνάβω· σίτς=ἐνώ·
 ἐξέγκεν=ἔβγαλε· λαβάδα=λαγάνες·
 τεζικιάχ'=λ. τ. πάγκος.

Μοιρολόεμαν.

Ἐπέθανεν εἷνας ἐρίφ'ς. Ἡ μάννα τ'
 καὶ ἡ γυναῖκα τ' ἐκάτσαν νά μοιρο-
 λουοῦν ἄτον.

—Υἱέ μ', ἀτλή μ' καὶ πινιτζή μ'! ἔ-
 λεγεν ἡ μάννα τ'.

—Καὶ μαῆρ εἶχεν κ' ἄλογον! εἶπεν
 ἡ νύφε.

—Θά ἐγδοοραααζεεεεν! εἶπεν ἡ μάνα τ'.

—Καί μαῆρ εἶχεν παράδας; εἶπεν ἡ νύφε.

—Θά ἐδανείσκουτοοοοον! εἶπεν ἡ μάνα τ'.

Σημείωσις: Ἐκδηλοῦται ἡ αἰωνία ἀσυμφωνία νύμφης καὶ πεθερᾶς.

Λεξιλόγιο: ἐρίφ'ς=ἐρίφης, ἄντρας ἀτλῆς=λ.τ. καβαλάρης· πινιτζῆς=λ.τ. καλὸς ἱπέας· μαῆρ=λ.τ. μήπως· θά ἐδανείσκουτον=θά δανειζόταν.

Ἄτώρα τὸ καλὸν κ' ἐπεκεῖ τὸ καλύτερον.

Ἐχοιτροχέλτς ὁ Πάντζον ἀπαδακειαπάν' εἶνας τελγανλῆς, ὄλιγον ἀπαγκέσ' ἔτον. Ὄνταν ἐέντον 18 χρονῶν ἐθέλεσεν νὰ γυναικίζ' καὶ ἐπῆεν σ' Ἀπανωχώρ' νὰ ἐρωτᾷ τὸν ταῆν ἀτ' τῆ Γιαγιᾶ τὸν Πανατέν.

—«Ταῆ, θά ἐμπαίνω σὸν κόσμον καὶ ἔρθα νὰ ρωτῶ σε, ντό λές με κ' ἐσύ, νὰ γυναικίζω, γιόξαμ νὰ μὴ γυναικίζω; Ποῖον ἔν' καλόν;»

—«Νέπρε, ἐμέν ἂν ἀκούς, τὸ γυναικίσμαν πα' καλὸν ἔν', ἄμα νὰ μὴ γυναικίης, καλύτερον ἔν'».

—«Ταῆ, εἶπεν ὁ Πάντζον, ἄρ' χαίτ' ἄτώρα ἄς εὐφτάμε τὸ καλὸν κ' ἐπεκεῖ τεροῦμε καὶ τὸ καλύτερον».

Λεξιλόγιο: ἀπαδακειαπάν'= ἀπὸ δῶ κ'εῖ πάνω, δηλ. ψηλός· τελγανλῆς λ.τ. νέος, παλληκάρι· ἀπαγκέσ' ἔτον= φρ. ελαφρόμυαλος· Ἀπανωχώρ'= ἐνορία Σιαυρί· ταῆς=λ.τ. θεῖος ἐκ μητρὸς· ἐμπαίνω σὸν κόσμον= φρ. πανιρεύομαι· γιόξαμ=λ.τ. εἶτε· ἄμα=λ.τ. ὁμως· ἄς εὐτάμε=ἄς κάνουμε· τεροῦμε=βλέπομε.

Κιάμ' τ' ἐμόν ποῦ ἔν' ;

Μίαν τεσσάρ' νομάτ' Κατεφορίτ' (μὴ λέγομε τὸ χωρίον αὐτοῦ) ἐσ' κῶθαν νὰ πάν'νε σὴν ξενιτεῖαν. Σὴ στράταν ἐβροδάσταν καὶ ἐχτράτσαν σ' ἕναν χωρίον νὰ μὲν'νε. Σ' ὁσπίτ' ντό ἐπῆγαν ἄλλο μέρος κ' εἶχαν καὶ ἐθέκαν ἀτ'ς ἀπέσ' σ' ἕναν μικρὸν ἀετόπον. Ἄρ' ἐπεσαν καὶ ὁ εἶνας σὸ γιάν' τ' ἀλλουνοῦ κιάν' σπιχτὰ σπιχτὰ καὶ ἐκοιμέθαν. Τὴν νύχταν κατ' ἔφαιεν τὸν εἶναν καὶ ἐπλωσεν τὸ χῆρ'ν ἀτ' νὰ

τσαφίεται. Εὔρεν τὸ κιφάλ' ἐκεινοῦ π' ἐκείτον σὸ γιάν' ἀτ' κιάν' καὶ ἐρχίνεσεν νὰ τσαφίζ' αὐτό. Ἄσ' σὸ πολλὰ τὸ τσαφίγμαν ἐγνέφ'σεν ἐρίφ'ς καὶ ἐρωτᾷ τὸν.

—«Ὀλαν' ντ' εὐτάς;»

—«Τσαφίζω τὸ κιφάλιμ μ'», εἶπεν.

—«Νέπρε, ἐσύ τ' ἐμόν τὸ κιφάλ' τσαφίεις;»

—«Κιάμ' τ' ἐμόν ποῦ ἔν' ;» ἐρώτεσεν ἄλλος.

Λεξιλόγιο: Κατεφορίτ' = οἱ κάτοικοι τῆς Κατεφορίας· ἐχτράτσαν=λοξοδρομήσαν· νὰ μὲν'νε = νὰ περάσουν τὴν νύχτα· ντό=τί· ἐθέκαν ἀτ'ς=τοὺς ἔβαλαν νὰ κοιμηθοῦν· ἀετόπον=μικρὴ σάλα· σὸ γιάν'=λ.τ. σὸ πλάι· τσαφίεται=ξυέται· ἐκείτον=ἐκεῖνο, κοιτόταν· ἐγτέφ'σεν=ξύπνησε· ὄλαν=λ.τ. κλητικόν· βοέ!

Εὐχὴ τῆ Μουσῆλ.

Ἐ Μουσαήλτς ὁ Σταυρέτες πιδεξασμένος ἄνθρωπος ἔτον. Ἐδοῦλευεν σὴν Κερτῶι τῆ σκάλαν καὶ ἐκέρδιζεν πολλὰ παράδας. Κάθαν Σάββαν ἀποβραδῆς ἐπαίρ'νεν τὰ ἡμερκά τ' καὶ ἐπέγ'νεν ἔπινεν ρακία. Ἐγίνουτον κοστέλ' κ' ἐπεκεῖ ἐπέγνεν ἐκεῖτον κά. Τῆ νύχταν ὄνταν ἐγνέφιζεν, ἐτέρνεν σὴν τῶεπαν ἀτ' παράδες κ' ἔχ' καὶ ἐρχίνανεν τὰ μετάνας. «Ἄιος ὁ Θεός, ὄλαν ἀτόσα παράδες πα φαγίνουταν!»—«Ἄγιος Ἰσχυρός, καὶ ντό θ' ἐποίν'να τα; — σ' ἄιος ἀθάνατος, καλὰ ἐποῖκα τ'α — ἐλέησόν ἡμᾶς, κερδίζω κι' ἄλλα».

Λεξιλόγιο: εὐχὴ=προσευχὴ· πιδεξασμένος=ἐπιδέξιος· Κερτῶ=πόλις τῆς Κοιμαίας· ἡμερκά=μεροκάματα· κοστέλ'=βλαστὸς χωρὶς φύλλα (μεταφ. σπουπὶ σὸ μεθύσι)· ντό θ' ἐποίν'να τα=τί θὰ τὰ ἔκανα.

Γιὰ ἔπαρ τ' ἐμὰ τ' ὀμμάτ'α.

Ἐ Σταυμπέλτς ὁ Δημήτρης ἀσ' Ἀπανωχώρ' ἐποίν'νεν γατριτζιλούκ'. Ὅσα φορὰς ἔμενεν σὸ Τζεβιζλούκ', σὸ χάν' τῆ Σιδέτα τῆ Σεμερτζῆ τῆ Παύλονος, ἐκούρφιζεν τὴν γαρήν ἀτ' πολλὰ. «Τ' ἐμόν ἢ γαρή ἀέτσ', τ' ἐμόν ἢ γαρή ἀλλέως», ἔλεγεν κ' ἔλε-

γεν. Ἐ Σεμερτζῆς ἔκουεν ἀτὰ καὶ ἐπαχουλεύκουτον. Τὴν ἀνοιξην ὄνταν θ' ἐπέγ'νεν σὸ χωρίον, ἐπέρασεν ἀσ' σὸ Σταυρίν καὶ ἐπῆεν σὴν Στραμπέλ' γιὰ νὰ ἐλέπ' τὴν γαρήν ἀτ'. Ἐστάθεν ὀλλίγον, ἐτέρεσεν τὴ γυναικίαν ἀτ' καὶ εἶπεν.

—«Νέπρε, Στραμπέλ', ἀοῦτε ἔν' ἔμορφος ἢ γαρή σ';»

—«Γιὰ ἔπαρ' τ' ἐμὰ τ' ὀμμάτ'α, εἶπεν ὁ Σταυμπέλτς, καὶ τέρεν ἀτεν, ἔμορφος κ' ἔν' μῆ;»

Λεξιλόγιο: τέρεν=κύριαζε· γατριτζῆς=λ.τ. ἀγωγιάτης (κωριολ. μουλαρᾶς)· Τζεβιζλούκ'=κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Ροδοπόλεως, ἀρχ. Καρναί· Σιδέτες=ὁ κάτοικος τῆς Σιδίας, χωρίου Χαλδίας· ἐκούρφιζεν=ἐπαινοῦσε· γαρή=λ.τ. γυναικίαν· ἐπαχουλεύκουτον=ζήλευε· νὰ ἐλέπ'=νὰ ἰδῆ· ἀοῦτε=αὐτῆ· κ' ἔν' μῆ; δὲν εἶναι;

Μὲ τὸν γαῖδαρον ἐντάμαν..

Ἐ Ροῦδον ὁ Γοργόρτς ἀσ' σὴν Μαχαλάν εἶχεν δέκα παιδία—ὁ Θεός κι' ἄλλα νὰ δι' αὐτόν—τ' ἕναν σ' ἄλλ' ἀποπίσ'. Ἐ ὀνόματα τουν πα κάποτε

ἐνεσπάλνεν. Ἐ Αποβραδῆς ὄσα θ' ἐκείσαν καὶ ἐρώτανεν τὴ γυναικίαν ἀτ'. «Ναίπουτση, τὰ παιδία ἐμέτρεσες;» Μίαν κάποιος ἐρώτεσεν αὐτόν: «Γοργόρ', πὸς νομάτ' εἶσ'νε;». Μὲ τὸν γαῖδαρον ἐντάμαν, δεκατρί' νομάτ' εἶμες», εἶπεν ὁ Ροῦδον.

Λεξιλόγιο: Μαχαλά=ἐνορία Σιαυρί· ἐνεσπάλ'νεν=ξεγνοῦσε· ὄσα=δοσε φορές· θ' ἐκείσαν κα=θὰ πλάγιαζαν.

Ποῦ καικὰ θὰ θέκ' καὶ κλαίει με.

Ἐ Αδάμ'ς τῆ Κοκόζ' ἀσ' Ἀφκατωχώρ' παιδία κ' εἶχεν. Ἐκάθουτον μὲ τὴ γυναικίαν ἀτ' σ' ἕναν μικρὸν κάμαρην ἀπέσ'.

Ἐ ἕναν ἡμέραν ἐκάθουτον πολλὰ στεναχωρεμένος καὶ κατ' ἐνούνιζεν. —Ντό νουνίεις, Ἐ Αδάμ: ἐρώτεσεν αὐτόν.

—Νουνίζω, εἶπεν, τ' ὁσπίτι μ' ἔν' πολλὰ μικρὸν καὶ ὄνταν ἀποθάνω ποῦ καικὰ θὰ θέκ' καὶ κλαίει με ἢ γαρή μ'!»

Λεξιλόγιο: Ἀφκατωχώρ'=ἐνορία Σιαυρί· ἐνούνιζεν=σκεφτόταν.

ἌΝΕΚΔΟΤΑ ΚΕΠΕΚΚΛΗΣΕΣ

Συλλογὴ τοῦ κ. Ν. Ι. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΔΗ

Ἐ Τζαλῶτες καὶ ὁ Τοῦρκον.

Εἶνας Τζαλῶτες ἐχρωστεῖνεν εἶναν Τοῦρκον ὀχτῶ λίρας. Τὰ χρόνια ἐπέραναν καὶ ὁ Τζαλῶτες, τῶσιζουκ-σααποῦς, τὸ χρέος νὰ δίνεν κ' ἐπύρνε. Ἐ Τοῦρκον κάθαν χρόνον τόκον ἐπὶ τόκου ἔλλαζεν τὸ σενέτ'. Ἐ Τζαλῶτες ἐτέρεσεν τὸ χρέος νὰ δι' κ' ἢ θὰ ἐπορεῖ, θὰ πάει τὸ χωράφ'. Ἄν' ἐλογαρίαζεν, καὶ ἐλογαρίαζεν, ἐγούρεψεν τὸν Τοῦρκον ἕναν τολάπ': Ἐπῆεν εὔρεν αὐτόν, ἐκαλημέρτεσεν αὐτόν τρυφερά-τρυφερά καὶ εἶπεν αὐτόν: «Τῶρπατζη, ἀοῦτο τὸ χρέος ἐμοῦν ἀέτο· πὸς πάει νὰ δίγομ' ἢ κ' ἢ θὰ ἐποροῦμε καὶ αὔριον θὰ παίρτς τὸ χωραφόπο μ' καὶ ἀφήντς τὰ τῶσιζουκ-χα πεινασμένα. Ἐλα ποῖσο με ἕναν εὐκόλιαν νὰ γλυτώνω ἀσ' σὸ χρέος». «Ντό νὰ ἐφτάγω σε», εἶπεν ὁ Τοῦρ-

Ταχὰ βέρμη:

Ἐ Κιαχαγιόγλους ἕνον καιρόν σὴν Γαράσαρην ἐκρέμανεν κλέφτας. Ἐπειδὴ ποῖ θὰ ἐκρεμάγουνταν ἔταν πολλοί, ἔστειλεν ὁ Κιαχαγιόγλους ζαπτιάδας νὰ ἀραεῦ'νε καὶ φέρ'νε ἀνθρώπ'ς νὰ κρεμάν'νε τοὶ κλέφτας. Κανεὶς νὰ ἐπαίνεν κ' ἐθέλνεν. Ἐ ὄλ' ἔφουαν, ἐπειδὴ ἡ καρδία τοῦ κ' ἐβάσταναν. Μοναχὸν ὁ Σαλμάνον ὁ Νικόλας κ' ἔφουγεν. «Ἐγὼ παγῶ», εἶπεν. Ἐπῆγεν ἐκρέμασεν τινὰν ἐδείξαν αὐτόν. Ἐπέμ'νεν κι' ἀβαράς. «Κετίριν, κετίριν ἀσαῖμ, ταχὰ βέρμη» ἔλεγεν.

Λεξιλόγιο: ζαπτιάδες=χωροφύλακες, ἀραεῦ'νε=λ.τ. γυρεύουν, ἀβαράς=λ.τ. ἄεργος, κετίριν, κετίριν ἀσαῖμ, ταχὰ βέρμη=φρ. τουρ. φέριτε, φέριτε νὰ κρεμάσω, ἔχει κι' ἄλλους;

κον. «Τὰ δύο παιδιά μ' ἐτράνουαν, εἶπεν ὁ Τζαλωτες. Ἐλα δὸς καὶ τὸ χαρτῶλόχ' ν' ἀτου, ἄς πᾶν σὴν Ρουσίαν γαζανεύ'νε καὶ δίνε τὸ χρέος. Ἐφτάμε καὶ τὸ σενέτ' σ' ὄνομαν ἀτου, ἐπειδὴ τζαχάλ' εἶν', νὰ ἔχ'νε τὴν ἀνάγκην τῆ χρεατὶ καὶ στείλ' ν' ἀγλήγορα». Ὁ Τοῦρκον ἐδέχτεν. Τὸ χρέος μὲ τὸν τόκον ἐξέβεν δεκαπέντε λίρας. Τὸ σενέτ' ἐγένετον σὴ παιδαντίων τ' ὄνομαν καὶ τὰ παιδιά ἐπῆγαν σὴν Ρουσίαν. Ἐπέρασεν ἕναν χρόνον, δύο, τρία, τὰ παιδιά τὸ χρέος ἔστειλαν. Ὁ Τοῦρκον ὄσον τ' ἐπῆγεν ἐπῆρεν ἄτον ἢ φυτίλεα. Ἐστείλεν καὶ ἐκοῦξεν τὸν Τζαλωτεν. «Γόγξου, εἶπεν ἄτον, τὰ παιδιά σ' γιατί' κ' στείλ'νε ἀγοῦτα τ' ἐμὰ τὰ παράδες; Ὅσον πόσον κι ἄλλο θ' ἔναμένω σε.» «Ἐέρω ἐγώ, εἶπεν ὁ Τζαλωτες, πότε θὰ στείλ' ν' ἄτα; Ἐκεῖν' ἐχρωστοῦνε σε, δέβα εὐρ' ἄτ'ς καὶ ἔπαρ'τα». «Τεμέκ, εἶπεν ὁ Τοῦρκον, ἐσὺ ἐμὲν κ' ἐχρωστᾶς με.» «Ἐαὶ κ' ἐγνωρίζω σε, εἶπεν ὁ Τζαλωτες, δέβα ἀγκάλ' με». Ὁ Τοῦρκον λογαρασμὸν κ' εὐρεν νὰ ἐπαίνεν σὸν νόμον. Ἐπῆγεν ἐπαρᾶπονέθεν σὸν μακαρίτεν τὸν Καπιαν Γέρ' τῆ Κερασούντας. Ὁ Καπιαν Γέρτς ἄμον τ' ἔκ'σεν τῆ Τοῦρκονος τὰ παράπονᾶ ἐνόσεν τὴν πονηρίαν τῆ Τζαλώτα. «Σκύλ' παιδιά, ἐκούτίζεν καὶ εἶπεν τοῖ Κερασουνταῖσι, τὰ παιδιά σου τὸ θὰ ἐξοδεύετε καὶ στείλειτ' ἄτα σὰ Παρῖσα νὰ μαθάν'νε ἀχούλα, σὸ Τζάλ' στείλειτ' ἄτα, σὸ Τζάλ'.»

Λεξιλόγιο: τῶιτζούκ σαποῦς=λ. τ. παιδιῶν ἰδιοκτῆτης, μὲ παιδιά ἀνθρώπων· σενέτ'=λ. τ. γραμμάτιο· ἐγοῦρεψεν=λ. τ. ἔσθησε· τολάπ'=λ. τ. νιουλάπι [ἐγοῦρεψεν τολάπ'=ἔσθησε ἀπάτη] τῶρπατίζη=ἀφεντικό χαρτῶλόχ'=χαρτοπλῆξι, ἔξοδα γιὰ ταξίδι· γαζανεύω=λ. τ. κερδίζω· τζαχάλ'=λ. τ. ξέ-

βγαλτα, ἀθῶα (σὰ νέοι ποὺ εἶναι). τῆ χρεατὶ=τοῦ χρέους· κόγξου=λ. τ. γέιτονα· ἀγοῦτα=αὐτὰ· τεμέκ=λ. τ. δηλαδή· ἀγκαλῶ=ἐγκαλῶ, μὴνῶ· ἀχούλα=λ. τ. μυαλά, ἐξυπνάδες, ἰδέες.

Ἐσὺ τίνος εἶσαι;

Ἐταν ἡμέραν ὁ Κάζον ὁ Γιώρτς ἐρώτεσεν τὸν γυόν ἄτ' τὸν Νικόλαν: «Νέπρε, σ' ὄρμάν' τὸ εἶχαμε τὰ χαρτῶματα, πῶς κ' ἐντράπες καὶ ἐδώκες ἄτα σὰ σκαμπίλα;» «Ἐκεῖν' τὰ χαρτῶματα, εἶπεν ὁ Νικόλας, ὅτι ἐθέλεσα ἐποῖκα τα, τ' ἐμὰ ἔταν.» «Ὁ γλουμ, Νικόλα, εἶπεν κ' ὁ κύρ'ς ἄτ' τὰ χαρτῶματα τ' ἐσὰ ἔταν, ἐσὺ τίνος εἶσαι;»...

Λεξιλόγιο: χαρτῶματα=λεπτά φύλλα ἀπὸ σανίδια· κ' ἐντράπες=δὲν ἐντροπήρες.

ΑΙΝΙΓΜΑ (Σουρμένων).

Συλλογὴ τοῦ κ. ΠΕΤΡΟΥ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

Ἐναν ἡμέρα σίτ' ἐπέγινα σὰ χάννα εἶδα τὸν Πανίκα τοῦ Δημητ' μὲ ἕναν πατοῦ ἐκατέβαινε κ' ἐκεῖνος σὰ χάννα κάτ' ν' ἀγοράζινανε. Ἐσίμωσα καὶ εἶπα τὴν πατοῦ: «Νέ πατοῦ, κ' ἐντρέπεσαι μὴ καὶ περπατεῖς μὲ τ' ἄτ' ὄνα τὸν ἄγ'ρο;» εἶπε με κ' ἄτέ: «Ὁ γιὰ νὰ ντρέπομαι, ἐμεῖς εἴμεστ' συγγενοί». «Καὶ ντό συγγένεια ἔχετε», ἐρώτεσα τενα ἐγώ. εἶπε με κ' ἐκεῖνε: «Τ' ἄτουνοῦ ἢ μάννα τῆ μάννα μ' ἢ πέθερά ἔν', μικρὸ συγγένεια λογαράεις ἄτο;»

Ἄτῶρα ἀρωτῶ σασε: Ἐγὼ οὐκ ἐγροίκησα ντό συγγένεια εἶχαν. Περιμένω τὴν ἀπάντησιν ἀπ' ἐσῶς.

(Ἡ θεῖος ἀπὸ πατέρα ἢ πατέρας της).

Λεξιλόγιο: χάννα=συνοικιακὴ ἀγορὰ Σουρμένων· πατοῦ=κόρη· ἄγ'ρο ἢ ἄγ'ρο=ἄνδρα· ὀγιά=γιατί.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ἈΣΜΑΤΑ ΣΕ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (1)

Συλλογὴ ΞΕΝΟΥ ΞΕΝΙΤΑ

1^ο

Χατζαπαδλάρ, χατζαπαδλάρ, κιοκ Ιουστιοῦ τιβάν καρταδλάρ,
Σιζτᾶ Χριστιάν καρταδλάρ, κέλιν κιοκτέ τα κιοριουν νουρί,
Νουρί, νουρί, ἀζιζ νουρί, Χριστοσοῦν τογτουγοῦ γερί.
Χριστοσοῦμοῦζ ἀλτῶν ἀλμάζ, πιζι σεβταλαρά π'ρακμάζ,
Χριστοσοῦμοῦζ πενλί ὀτζάκ, γιόκτουρ ὄντάν παδκά ὀτζάκ.

Μετάφραση.

Ἀρχοντάδες, ἀρχοντάδες, ἀδέρφια τοῦ ἐπουράνιου συμβουλίου,
Καὶ σεῖς, Χριστιανοὶ ἀδελφοί, ἐλάτε νὰ δῆτε τὸ φῶς στὸν οὐρανό.
Τὸ φῶς, τὸ φῶς, τὸ ἅγιο φῶς, τὸ μέρος ὅπου γεννήθηκε ὁ Χριστός.
Ὁ Χριστός μας δὲν παίρνει μάλαμα, ἐμᾶς δὲν μᾶς ἀφήνει σὲ ἔρωτες.
Ὁ Χριστός μας γνωστὸ τζάκι, δὲν ὑπάρχει ἐκτὸς Αὐτὸν ἄλλο τζάκι.

2^ο

Χατζηπαδλάρ, χατζηπαδλάρ, σιζτᾶ Χριστιάν καρταδλάρ,
κέλιν χατζηγιέ κιοριουν νουρί, νουρί, νουρί, κιουζέλ νουρί,
Χριστοσοῦν τογτουγοῦ γερί.
Πεϊγαμπέρ ιμ'ιτ' ἔττιγοῦ, ἀλεμλεριν μέτχ ἔττιγοῦ,
Σένσιν πικίρ Παναγία, Παναγία, ἀλτῶν ταχτοῦν,
Σονά πενζέν μιομκίν γιόκτουρ.

Μετάφραση.

Ἀρχοντάδες, ἀρχοντάδες, καὶ σεῖς Χριστιανοὶ ἀδελφοί.
Ἐλάτε στὸν προσκυνητὴ νὰ ἰδῆτε τὸ φῶς, τὸ φῶς, τὸ φῶς, τὸ ὠραῖο φῶς.
Τὸ μέρος ὅπου γεννήθηκε ὁ Χριστός.
Ἐκείνην ποὺ βοήθησε ὁ Προφήτης, ἐκείνην ποὺ ἐπαίνεσε ἡ οἰκουμένη,
Ἐσὺ σαι ἢ Παρθένοσ Παναγία, Παναγία ὁ θρόνος σου εἶναι χρυσός.
Δὲν μπορεῖ νὰ Σε μοιάσει κανένας.

3^ο

Ἐί, ρουχανί ἐβλάτλαρίμ, τινλέιν ποῦ τοβαλαρί:
Χριστός ἐφέντιμιζ πιζέ βερσίν χαγιατ σουλαρί.
Οὔμοῦμ τουνιαγιά νουρ σαβτοῦν σέν, τανοῦν φετχιατουντά
Κάλκιν τοβαγιά, κιτελίμ Βητλεέμ Ἰαραφιντά.

Μετάφραση.

Ἐ, πνευματικά μου παιδιά, ἀκοῦστε αὐτὲς τίς εὐχές:
Ὁ ἀφέντης μας ὁ Χριστός νὰ μᾶς δώσει «τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς».
Ἐσὺ σκόρπισες φῶς σ' ὄλον τὸν κόσμο, μὲ τὸν θρίαμβο τῆς αὐγῆς.
Σηκωθῆτε σὲ προσευχή, νὰ πᾶμε πρὸς τὴν Βηθλεέμ.

ΕΠΟΝΤΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Χριστουγεννιάτικα άσματα σε γλώσσα τούρκικη.

Από τη Συλλογή του Σένου Μεντα δημοφιλής άσμα τον καθηγητή της Βυζαντινής Μουσικής κ. Σ. Κίσα.

1^ο

Ήχος λ̣ ḡ πα ρ. Ρυθμός 'Ιωνικός άπ' ελάσσονος. Χρόνος μέτριος άργός.

(Απόδοση ΧΑΡ. Γ. ΤΖΙΒΑΝΙΔΗ (1))

Μουσικό έργο με ντολεζίκια και ελληνικό κείμενο: Χα τζα πα ḡλα αρ Χα τζα πα αḡ λα αρ κιοκ ιου σιου ου ντι ι ι ι βαν κααρ τασλαρ

2^ο

Ήχος λ̣ ḡ πα ρ Ρυθμός 'Ιωνικός άπ' ελάσσονος. Χρόνος μέτριος άργός.

(Απόδοση ΕΛΕΥΘ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ)

Μουσικό έργο με ντολεζίκια και ελληνικό κείμενο: Χα τζη πα ḡλαρ χα τζη πα αḡ λαρ σιζ τα χρι ι σι ι αν καρ ια α α αḡλαρ κε λιν χα ατξ γε ε κιο ριουν νου ου ου ρι νου ρι νου ου ρι ι ι κιου ζελ νου ου ου ου ρι ι ι Χρι στός ου ου ου ουν το ο ο ογ του γου ου ου γε ε ε ε ρι

(1) Ψελνότανε στην περιοχή της Νικόπολης (Γαράσαρης—τουρκικά Σεπίν Καραχισάρ).

3^ο

Ήχος λ̣ ḡ πα ρ. Ρυθμός 4σημος. μέτριος άργός.

(Απόδοση ΘΕΟΔ. Α. ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΥ (2))

Μουσικό έργο με ντολεζίκια και ελληνικό κείμενο: Ε εί ρου χα νι ι ε εβ λα ατ λα α ρη ημ τιν

Μουσικό έργο με ντολεζίκια και ελληνικό κείμενο: λε ιν που ου ου το ο βα λα ρι

Μοιρολόγι Σταυρί. (3)

Ήχος ḡ ḡ Γα ρ. Ρυθμός 6σημος δακτυλικός. Χρόνος μέτριος άργός.

(Απόδοση Ν. ΣΑΒΒΑΝΤΙΑΝΗ)

Μουσικό έργο με ντολεζίκια και ελληνικό κείμενο: Αχ Που ου λο ο πο ομ ντο εν α

Μουσικό έργο με ντολεζίκια και ελληνικό κείμενο: βου το ο το ο μα αυ ρο ον το χα

Μουσικό έργο με ντολεζίκια και ελληνικό κείμενο: πα ρι ιν ο οϊ

(2) Ψελνότανε στο χωριό Καρά—Κοβούζ, περιοχής Πάφρας.

(3) Βλέπε κείμενο του μοιρολογιού στη σελ. 86.

(Συνέχεια από τη σελ. 85)

τήγημα, προσωρισμένο να προκαλύψη ἄλλη, άπ' ἄλλου, εισβολή, ὑποχρέωσε τους δικούς μας να κρατήσουν την καθαυτό δύναμή τους ἐπιτόπου, και να στείλουν αὐτούς τους λίγους. Για μας όμως ἦσαν ἄρκετοι. Ἐπιτέλους ἔρχόταν κ' ἑμᾶς ἡ σειρά μας!

Ἐνα ἀτέλειωτο λεφτό περισυλλογῆς και προσανατολισμοῦ ἐπακολούθησε. Ὁ καπετάνιος μας, ἀμίλητος, κρατώντας τὸ κεφάλι ψηλά, ἔβλεπε... Ἐμοιαζε σάν τὸ θεριό, πού ἐρευνάει με προσοχή, πού ἀφουγκράζεται, πού μυρίζεται τὸν ἀέρα κ' ἀγναντεύει, ἐπιτέλους, τὴ λεία του.

—Βαρᾶτε κατὰ βούληση!... πρόσταξε, και τὰ 18 τουφέκια μας ἄρχισαν νὰ κελαϊδοῦν.

Τὶ ἐπακολούθησεν ἀμέσως, δύσκολα περιγράφεται. Τὰ στίφη, π' ἀνέβαιναν συνταγμένα, κυλούσαν τώρα, πρὸς τὴν κατηφορία, ἀνάκατα... κ' ἔβλεπες τὴ θρασυτητα τοῦ πιὸ ἰσχυροῦ νὰ ξαναβρίσκει τὴν ἀληθινὴ ὄψη της: νὰ μεταβάλλεται σ' ἀφνίδιο πανικό, σ' ἀκατάσχετο πατεῖς με—πατῶ σε, μπροστὰ σὴν ἀνταπόκριση

τοῦ ὑποδεέστερου.

Ἐπιτέλους ἀπὸ 2—3 λεφτά, ὁ ὄχλος τῶν ἐπιδρομῶν ἔγινε ἄφαντος. Καὶ τὰ τουφέκια μας κατ' ἀνάγκη, σωπάσανε. Κατόπιν ὁμως ξαναφάνηκαν λίγοι, χαμηλά, κάτω στὸ γεφύρι τοῦ Γιάμπολη. Ξαναρρίξαμε. Ἐνας σαοικοφόρος κυλίστηκε μὲς στὸ νερό κ' οἱ ἄλλοι ἔγιναν ἀμέσως καπνός.

Τραβήξαμε τώρα γιὰ τὸ χωριό. Μὲ κλάμματα μᾶς ὑποδέχονται οἱ κάτοικοι, βγαίνοντας στοὺς δρόμους σιωπηλοί. Τὸ σπίτι μονάχα τοῦ Σισμανίδη, βογγοῦσε ἀπὸ τὸ θρήνο τῶν γυναικῶν. Κλαίγανε δύο σκοτωμένους μαζί: τὸ γιοῦ, ποῦχε πέσει! πρῶτος νεκρός, και τὸν πατέρα, πού ὤρμησε νὰ κατασπαράξει τὸ φονιά και τότε βρῆκε κ' αὐτὸν ὁ Χάος, προτῶ νὰ ρουφήξει τὸ αἷμα τὸ ἐχθρικό. Λαβῶθηκε ξάπेटοα κ' ὁ Παντελῆς Κοπαλίδης.

Οἱ ἀντίπαλοι εἶχαν ὀχτῶ νεκρούς και δύο λαβωμένους βαρειά, πού πέθαναν κ' ἐκεῖνοι, ἀφοῦ τοὺς πῆγαν στὰ σπίτια τους.

ΝΙΩΤΙΚΑ ΕΠΩΝΥΜΑ ΚΑΙ ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ

Του κ. Ι. Τ. ΠΑΜΠΟΥΚΗ

Στο «Αρχεῖον Πόντου» (1), στὰ 1939, μαζί μ' ἄλλη λαογραφικὴ ὕλη, δημοσίεψα κ' ἓνα μικρὸ ἀριθμὸ ἐπωνύμων καὶ παρωνυμίων ἀπὸ τὴν Οἰνὴν τοῦ Πόντου. Σήμερα καταχωρίζω καμπὸς ἀκόμη παρόμοιά, μέρος κι' αὐτά, ὅπως κ' ἐκεῖνα, τῆς μεγάλης συλλογῆς ποῦ ἔχω καταρτίσει τῶν ἐπωνύμων καὶ παρωνυμίων τῆς πατρίδας μου (2):

- Ἀιλιάνης—ἀπὸ τὸ ἀραβ. haile=φοβερός, τρομερός, τραγικός.
 Ἀλάτσαμης—ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἀλάτσαμ.
 Ἀλιμάλης—ἀπὸ τὸ ἀραβ. alimallah=μάρτυς ὁ θεός.
 Ἀρζού—ἀπὸ τὸ περσ. arzu=ἐπιθυμία.
 Ἀδικτάτδολους—ἀπὸ τὸ τουρκ. asiktas=ἀγάπη, ἔρω.
 Βερκουκάρα—ἀπὸ τὸ τουρκ. vermek=δίνω καὶ τὸ κουκάρα=φόβητρο τῶν παιδιῶν.
 Γαραμάνος—ἀπὸ τὸ τουρκ. Karaman=Λυκαονία.
 Γισρένης—ἀπὸ τὸ τουρκ. yâr=φίλος.
 Γιουρτοῦκος—ἀπὸ τὸ τουρκ. yirtik=ξεσκισμένος, χαλασμένος.
 Διασκαλίτσα—ἀπὸ τὸ διασκαλίτσα=δασκαλάκος.
 Ἐβελίμουκταρης—ἀπὸ τὸ τουρκ. eve-i=πρῶτος, προηγούμενος καὶ τὸ ἀραβ. muhtar=ἐνοριάρχης.
 Ἐρκιουπλούς—ἀπὸ τὰ τουρκ. er=κάτοχος καὶ küp=πιθάρι.
 Ζαμζακῆς—ἀπὸ τὸ τουρκ. sarmisak=σκόρδο.
 Ζαπούνης—ἀπὸ τὸ περσ. zebun=ἀδύνατος, κεχεκτικός.
 Ζίλελης—ἀπὸ τὸ τουρκ. zil=κύμβαλο, κουδουνάκι.
 Θερελιανός—ἀπ' ὅπου καὶ τὸ νεοελληνικὸ κοινὸ Θερελιανός.
 Καβάζης—ἀπὸ τὸ ἀραβ. kavas=κλητήρας.
 Καζέπης—ἀπὸ τὸ ἀραβ. kâzir=ψεύτης.

(1) Τόμος 9, σ. 152-178, μὲ τίτλο «Σύμμεικτα δε Οἰνήης».

(2) Στὰ δημοσιευμένα ἔργα πρὶν, γινήκαν τ' ἀκόλουθα τρία λάθη, ποῦ διορθῶνται ἀπὸ δὴ: α) σ. 176, στ. 20, ἀντὶ Κώστολας, γρ. Κώστολας· β) ἴδια σελίδα, στ. 21, ἀντὶ Κωτιάς, γρ. Κωτιάς καὶ γ) σ. 177, στ. 2, ἀντὶ Πέτσολους, γρ. Πέτσολους.

- Καίρης—ἀπὸ τὸ ἀραβ. kalir=λύπη, θλίψη.
 Κακίρης—ἀπὸ τὸ τουρκ. kakirdak=ξερός.
 Καλεμῆς—ἀπὸ τὸ ἀραβ. kalem=κον.
 Καλήτα—ἀπὸ τὸ καλή. [τύλι.
 Καλογριός—ἀπὸ τὸ καλόγρια=καλογριά.
 Καπάρης—ἀπὸ τὸ τουρκ. kabarmak=ἐξογκώνομαι, φουσκώνω.
 Καπιτσανπετάκας—ἀπὸ τὸ καπιτσανός=καπετάνιος καὶ τὸ πετάκα=πεντάρα.
 Καραμανλῆς—ἀπὸ τὸ τουρκ. Karaman=Λυκαονία.
 Καραπάδης—ἀπὸ τὸ τουρκ. karabas=μαυροκέφαλος, παπᾶς.
 Καραπερτῶνης—ἀπὸ τὸ τουρκ. kara=μαῦρος καὶ τὸ περσ. perçin=στραβόκαρφο.
 Καρατόκος—ἀπ' ὅπου καὶ τὸ νεοελληνικὸ κοινὸ Καραϊτοκος.
 Καρκάς—ἀπὸ τὸ τουρκ. karga=κοράκι.
 Καδάνης—ἀπὸ τὸ τουρκ. kasan=ἀλογκάτουρο.
 Κατρανῆς—ἀπὸ τὸ ἀραβ. katran=κατράμι.
 Κατρανίτσα—ὑποκοριστικὸ τοῦ προηγούμενου.
 Καφάραλης—ἀπὸ τὰ ἀραβ. Gaffar=Παντελεήμων καὶ alî=ψηλός.
 Κεζᾶς—ἀπὸ τὸ τουρκ. gezi=μεταξωτὸ καὶ μπαμπακερὸ ὕφασμα.
 Κεκές—ἀπὸ τὸ τουρκ. keke=τραυλός.
 Κεκέχης—ἀπὸ τὸ προηγούμενο κι ἀπὸ τὸ *κ' ἔχω=δὲν ἔχω.
 Κεπέδης—ἀπὸ τὸ ἀραβ. kebes=κριάρι.
 Κιζάκης—ἀπὸ τὸ τουρκ. kizak=σκληρός, τολμηρός.
 Κινατίδης—ἀπὸ τὸ τουρκ. kina=κύπρος, κνᾶ.
 Κινάτδης—ὅπως τὸ προηγούμενο.
 Κιολδῶδης—ἀπὸ τὸ τουρκ. koldas=σύντροφος.
 Κιουλιαχμάνης—ἀπὸ τὸ περσ. küllâh=δόλος, ἀπάτη.
 Κισάκιαβουρολούς—ἀπὸ τὰ τουρκ. kisa=κοντός καὶ gâvur=ἄπιστος.

- Κισκισί—ἀπὸ τὸ ἠχομιμητικὸ kis kis(3).
 Κοζατδάνης—ἀπὸ τὰ τουρκ. göz=μάτι καὶ azmak=ἀνοίγω.
 Κολοτράτσος—ἀπὸ τὸ κόλος καὶ τὸ ἠχομιμητικὸ trats(4).
 Κολσοῦζης—ἀπὸ τὰ τουρκ. kol=βραχίων καὶ suz, τὸ στερητικὸ ὁ χωρίς χέρι.
 Κονιός—ἀπὸ τὴν πόλη Ἰκόνιον.
 Κοτδαμάνος—ἀπὸ τὸ τουρκ. kocaman=πελώριος.
 Κοτδαπάδης—ἀπὸ τὰ τουρκ. koca=μέγας καὶ bas=κεφάλι.
 Κούγια—ἀπὸ τὸ κούγια=σκῶρος.
 Κουμπός—ἀπὸ τὸ κουμπός.
 Κούρος—ἀπὸ τὸ τουρκ. kuğu=ξερός.
 Κουρούκης—ἀπὸ τὸ τουρκ. kirik=συντριμένος, κοματιασμένος.
 Κουρπλαγκός—ἀπὸ τὸ ἀραβ. kuqr=γειτονιά καὶ τὸ περσ. lenk=κουτσός.
 Κούτρης—ἀπὸ τὸ κούτρης=παράλυτος.
 Κουτδούκης—ἀπὸ τὸ περσ. küçük=κρίτης—ἀπὸ τὸ κριτής. [μικρός.
 Κωτιάνης—ἀπὸ τὸ Κώστιας(5).
 Λοίζος—ἀπ' ὅπου καὶ τὸ νεοελληνικὸ κοινὸ Λοίζος.
 Λουκίδης—ἀπὸ τὸ Λουκάς.
 Λύρατδης—ἀπὸ τὸ λύρα.
 Μαβῆς—ἀπὸ τὸ ἀραβοτουρκικὸ μανί=γαλάζιος.
 Μαϊχόδης—ἀπὸ τὸ τουρκ. mayhos=ὕποξινος.
 Μάκαλης—ἀπὸ τὸ ἀραβ. makal=λόγος, ὁμιλία.
 Μακική—ἀπὸ τὸ μᾶ=μᾶνα καὶ τὸ ἠχομιμητικὸ κικί.
 Μαυροειδῆς—ἀπ' ὅπου καὶ τὸ νεοελληνικὸ κοινὸ Μαυροειδῆς.
 Μελισσάρης—ἀπὸ τὸ μέλισσα.
 Μίμης—ἀπ' ὅπου καὶ τὸ νεοελληνικὸ κοινὸ Μίμης, τὸ ὑποκοριστικὸ τοῦ βαπτιστικοῦ Δημήτριος.
 Μουζεβίρης—ἀπὸ τὸ ἀραβ. müzenvir=στρεψόδικος, δόλιος.
 Μουκτάρης—ἀπὸ τὸ ἀραβ. muhtar=ἐνοριάρχης.
 Μουσιούς—ἀπὸ τὸ γαλλ. monsieur=κύριος.
 Ναλτῆς—ἀπὸ τὸ ἀραβ. nal=πέταλο.

(3) «Αρχεῖον Πόντου», ὅπου πρὶν, σ. 156, ἀριθ. 14.

(4) «Αρχεῖον Πόντου», ὅπου πρὶν, σ. 157, ἀριθ. 43.

(5) «Αρχεῖον Πόντου», ὅπου πρὶν, σ. 176, στ. 21 καὶ 22.

- Νικολίτσης—ἀπὸ τὸ Νικολίτσης=Νικολάκης.
 Νουάης—ἀπὸ τὸ τουρκ. Nogay=ἴδνομα μιᾶς τουρκόφωνης μογγολικῆς φυλῆς.
 Παγκέρης—ἀπὸ τὸ ἰταλ. banchiere ἢ banchiêro=τραπεζίτης.
 Πάμπους—ἀπὸ τὸ τουρκ. pambuk=μπαμπάκι.
 Παναγιώτερεϊζης—ἀπὸ τὸ Παναγιώτης καὶ τὸ ἀραβ. reis=ἀρχηγός.
 Παππούλης—ἀπὸ τὸ παππούλης.
 Πεκιάρης—ἀπὸ τὸ τουρκ. bekâr=ἄγανος.
 Πεντάγορος—ἀπὸ τὸ πέντε καὶ τὸ ἄγορος=ἄντρας.
 Πιτιπάτης—ἀπὸ τὰ τουρκ. bit=ψεῖρα καὶ rat=κρότιος, χτύπημα.
 Πιτδάνης—ἀπ' ὅπου καὶ τὸ νεοελληνικὸ κοινὸ Πιζάνης.
 Πόμπα—ἀπὸ τὸ πόμπα=βόμβα.
 Πορδῆ—ἀπὸ τὸ πορδῆ.
 Πότσιας—ἀπὸ τὸ τουρκ. pot=ζαρωματιά.
 Πούσσαλης—ἀπὸ τὴν πόλη Προῦσα.
 Ποῦφος—ἀπὸ τὸ μπουῦφος.
 Σασκερῆς—ἀπὸ τὸ ἀραβ. saat=ὥρα καὶ τὸ τουρκ. geri=πίσω.
 Σαββανῆς—ἀπὸ τὸ Σάββας.
 Σακαρῆς—ἀπὸ τὸ τουρκ. sakar=ἀπαίσιος, γρουσούζης.
 Σαμπουρκάδης—ἀπὸ τὸ περσοτουρκικὸ samurkas=πλατοφρύδης.
 Σάδκα—ἀπὸ τὸ τουρκ. saskin=βλάκας, χάχας.
 Σεβέλης—ἀπὸ τὸ τουρκ. sevli=κατηφορικός.
 Σελίμης—ἀπὸ τὸ ἀραβ. Selim=Ἀλκιμέδων.
 Σέλιнос—ἀπὸ τὸ σέλινο.
 Σάμης—ἀπὸ τὸ τουρκ. Sam=Δαμασκός.
 Σιατῆς—ἀπὸ τὸ ἰταλ. siya(;)=τράβηγμα τῶν κουπιῶν κατὰ πίσω.
 Σιάχ—ἀπὸ τὸ περσ. siyah=μαῦρος.
 Σιβρῆς—ἀπὸ τὸ τουρκ. sivri=μυτερός, σουβλερός.
 Σιβρικός—ὅπως τὸ προηγούμενο.
 Σιέρης—ἀπὸ τὸ Σέριος=Σέργιος.
 Σιουρβανῆς—ἀπὸ τὸ ἀραβ. Sirvan=ἴδνομα μιᾶς ἐπαρχίας τοῦ Καυκάσου.

Σίπαπος—άπό τό ήχομητικό *σι* (*)
καί τό *πάππος*.
Σκαρτάτος—άπό τό *σκαρτάρω* = θυ-
μώνω, νευριάζω.
Σκόνδοτδης—άπό τό *σκόνδο* = προμή-
θεια.
Σούλκα—άπό τό τουρκ. *suhluk* = εύ-
θυμία.
Τάλιατδης—άπό τό άραβ *tali* = τύχη.
Ταπάκης—άπό τό τουρκ *tabak* = βυρ-
σοδέψης.
Ταρανής—άπ' όπου και τό νεοελλη-
νικό κοινό *Θερινιάνος*.
Τεμπελιός—άπό τό *τεμπέλης*.
Τερέπης—άπό τό τουρκ. *dere* = κοι-
λάδα, ρυάκι και *bey* = κύριος, ήγε-
μόνας.
Τιαντίνης—άπό τό άραβ. *tān* = κακο-
λογία, κατηγορία.
Τολαής—άπό τό τουρκ. *dolay* = ένεκα.
Τομούζης—άπό τό τουρκ. *domuz* =
γουρούνι.
Τρού—άπό τό τουρκ. *durmak* = στέ-
κομαι, σταματώ· άναγραμματισμός
της προστακτικής *τούρ*.
Τδακογιώργης—άπό τό τουρκ. *zakı* =
σουγιάς και τό *Γιώργης*.
Τδαλουμτδίσσα—άπό τό τουρκ. *çalım*
= έπίδειξη.
Τδάμενος—άπό τό *τδάμενος*, παιδική
προφορά του *δεξάμενος* = άνάδοχος.
Τδαπόνης—άπό τό *Ίάπων*.
Τδιλής—άπό τουρκ. *çil* = νέος, σπι-
πνός.
Τδιλικτδής—άπό τό τουρκ. *çilek* = χα-
μοκέρασο, φράουλα.
Τδινής—άπό τό τουρκ. *çinî* = τουβλο
χρωματιστό.
Τδολδλους—άπό τό τουρκ. *çöl* = έρη-
μος.
Τδουρτδούρης—άπό τό τουρκ. *çirçir*
= γλήνα (τό ψάρι).
Φελέγγης—άπό τό *φαλάγγι* = φάλαγγ.
Φοδσκος—άπό τό *φουσακόνω*.
Φωκάς—άπό τό *Φωκάς*.
Χαμψής—άπό τουρκ. *hamsî* = άφύη
(τό ψάρι), *χαμί*.
Χανούμκουζολους—άπό τό άραβ *ha-*
niim = κυρία, δέσποινα και τό τουρκ.
kiz = κόρη· *haniimkiz* = δεσποινίς.
Χαράς—άπό τό *χαρά*.
Χαρπής—άπό τό άραβ. *harp* = πόλεμος.

Χατδηκακούλης—άπό τό άραβ. *haci*
= προσκυνητής και τό περσ. *kāki*
= σγουρό μαλί.

Χιλεπρέπης—άπό τό *χίλια* = χίλια και
τό *πρέπει*.

Χρουμούζης—άπό τό *Χουρμούζιος*.

Χώσης—άπό τό *χώνω*.

Ψελομάτης—άπό τό *ψελός* = ψιλός και
τό *μάτι*.

Σημείωση. Έπειδή τό καλύτερο είναι
τά έπώνυμα και τά παρωνύμια νά τά δια-
λέει και νά τά ταξινομήι ό συλλέκτης
και μελετητής άπό έγγραφα, κώδικες και
παρόμοια· κ' έπειδή κ' ή Οινόη, μαζί μ'
όλον τόν άλλο Πόντο, στάθηκε πολύ ά-
τυχη άπ' αήτην τή μεριά—νά 'χει δηλαδή
άρχειακό ύλικό που νά προσφέρεται για
μιά τέτοια ιστορία—κ' είμαστε τώρα ύ-
ποχρωσμένοι ως κι αυτό τό κεφάλαιο νά
τό συνθέσοιμε κατά παράδοση· γι' αυτόν
τό λόγο, δέν κρίνω περιττό νά καταχω-
ρίσω με τά παραπάνω και τίς έπόμενες
νιώτικες παροιμίες, που τυχαίνει νά 'χου-
νε προκύψει άπό διάφορα περιστατικά
κατοίκων του τόπου και φυλάξανε μέσα
τους, κύριο χαρακτηριστικό, τά έπώνυμα
ή τά παρωνύμια τους. Έτσι, με τά μνη-
μεία του λόγου, έχουμε μιάν άντικατά-
σταση της μεγάλης έλλειψης, κατοχυρώ-
νεται μιά στάλα κανένας—μά πόσο άπει-
ροελάχιστα, ώστόσο—και, θαρρώ, μπορεί
ν' άποδείξει πώς έκαμ' εύσυνείδητα κά-
πως τή δουλειά του (*):

1. Άρζού κι ό Καμπέρη (*).
2. Έξηύρεν άτ' ό Καλεμην κ' έπό-
μεινεν ό Βάρναλη (*).
3. Έχάθαμε σου Χάιτία (*).
4. Ό Γιαννούλην (**) κι ό Λευτέρο-
λου (**).
5. Ό Τδινη άς φτάει τά παιδιά |
κι ό Φοδσκον άς φορεί τά γεμε-
νία.
6. Ό Χάιτιαν (***) είχεν και τόν Κα-
πάρη μάρτυρα.
7. Του Μαυροδη τό χονάρι.
8. Του Μιμη ή βραστή και του Θε-
ρελιανού τό παγούρι.
9. Φά και πία, Τδάμενε, κι άσ' σην
πείναν ψόφα.

Ι. Τ. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

(*) Και ε' άλλ' άκόμα μνημεία του λόγου συνα-
παντοίμα σε μιά κλίμακα έπώνυμα και παρωνύμια.
Μά έδώ παραθέτω μόνο παροιμίες, σημειώνοντας μά-
λιστα πώς αναφέρονται και στά παραπάνω και στά
έπώνυμα και παρωνύμια της Οινόης που δημοσίεωσα
στό «Άρχεϊον Πόντου» (βλ. ύποσημ. 1).

(8) «Άρχεϊον Πόντου», όπου πρίν, σ. 175, στ. 32.

(9) «Άρχεϊον Πόντου», όπου πρίν, σ. 175, στ. 14.

(10) «Άρχεϊον Πόντου», όπου πρίν, σ. 177, στ. 29.

(11) «Άρχεϊον Πόντου», όπου πρίν, σ. 175, στ. 21.

(12) «Άρχεϊον Πόντου», όπου πρίν, σ. 176, στ. 26.

(13) Βλ. ύποσημ. 10.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Του Ε. ΞΕΜΙΤΑ

Χριστού 1941 τή χρονίας

Παραμονή τή Χριστού σό χωρίον.
Νύχτα. Σκοτία πίσσα. Τά παιδιά έ-
πέρασαν άσ' σά πόρτας τ' όσπιτιών
με τά φενερόπα σά χόρα τουν κ' έ-
ψαλαν τό «Χριστός γεννάται σήμε-
ρον» με τ' έμορφα τά λαλόπα τουν.
'Αώρα άλλο άπό πουδέν λαλία 'κ'
έβγαίν'. Μανάχον άπό μακρά άραία-
άραία άκουσκάται, σ' άγρον τή σκο-
τίαν άπέσ', τή δκυλί' τό ύλασμαν.

Τά χόνα έπλώσαν όλόερα άμον
άσπρον, όλοξιασπρον καθαρόν τζαρ-
τζάφ', έθαρείς και άντζαν έξέβεν άσ'
σην καταινίν. Έτδίλαξαν τήν τρα-
νέσσαν τήν μάναν έμουν τήν· ήν,
σιτα κοιμάται σόν βαθόν τόν ύπνον
άτ'ς άπέσ', για ν' άπονεγκάσκειται,
για παίρ' δύναμην και νά έπορεί ξαν
και δει μασε με τ' έφτά καρδίας τά
περεκέτα τ'ς και τήν εύλογίαν άτ'ς.
'Εξουκέσ' έτσάμωσεν τ' όμμάτα και
χονίζ' και λάσκειται.

Τή χωρί' τ' όσπιτόπον, σή "Ολυμ-
που τά χαμελωσέας, έθαρείς και έν'
τή σ' χωρεμένος τή Νώε ή κιβατός.
Τ' ότζάχ' άφτημένον. Τό Χριστοκούρ'
όλοκόκκινον πϊάν' έκιάν' και χου-
λαίν', και ζεσταίν' τ' όσπιτανούς και
τ' όλόερα. Φωτάζ' και κρούει σή
καθαείνος τόν πρόσωπον κ' έφτάει ά
και ζωντανεύ'.

"Ολ' οι σπιτανόι, έντεκα άνθρώπ',
έφαγαν τό βραδυσόνν τό φαγίν ά-
τουν κι άώρα καθουνταν όλόερα
σ' ότζάχ' και χουλείνταν. Εϊνας μου-
χτερός σπαγμένος, δύο κομμάτα,
κρέμουνταν σά στουλάρα κιάν' άπέσ'
μερόν. Σή φωτίαν άπάν' βράζ' και
κοχλακίζ' τό χαλκόν κ' έβγάλ' έναν
έμορπον σκουντούλισμαν. 'Η νοικο-
κύρα έφερεν τό στόλ' άπέσ' τή μέσ'
με τά καρύδα τά λεφτοκάρα, τά μη-
λα, τά κυδώνα και τά ρούδα.

Οί τρανοί, ό νούς άτουν ταξιδεύ'
μακρά, πέραν σ' άροθυμισμένον τήν
πατριδαν. 'Αναστορούν τά παλαιά,

τή ζώνη τ' έποϊναν έκέσ'. 'Εφέκαν τό
Γεϊλέ Γιουζιούν, τ' έμορπον τό χω-
ρίον άτουν τό 'Ινταλαν, κ' έρθαν
έρρουξαν άδακέσ' τδϊρ τδϊπλαχ'. Ντό
έσυραν και ντ' έδέβασαν σην άρχήν!
'Αμαν άώρα, δόξα σοι ό Θεός, έν-
τανε σ' έναν μερέαν και όλα ένε-
σπάθαν. Τό χωρίον άτουν μανάχον
ν' άνασπάλνε 'κ' έπορούν. Και άπόψ',
τή κίφαλί' άθε, έρθεν σ' όμμάτα τουν
άπάν'. 'Ε μαύρα ζαμάνα!..

* * *

'Η γραία ή καλομάνα κάθεται σό
μιντέρ'ν άτ'ς σην κοδάν. 'Ο πρόσω-
πος άτ'ς φαίνεται βαρύν, άμον μου-
στρωμένον και λιβωμένον. Τά παι-
διά, τ' άνέψα και τ' άνεψολόγια τ'ς,
όπως κάθουνταν σην σειράν άντίκρυ
σην φωτίαν και χουλαίν'νε τά χερό-
πα τουν, παρακαλούν άτην νά λέει
τό μεσέλ' τ' έδέκεν άτ'ς λόγον. 'Επή-
ρεν σην άγκάλαν άτ'ς τό τδϊπ τό μι-
κρόν τ' άνεψόπον άτ'ς, έπήρεν σην
βούραν άτ'ς τά χερόπα θε για νά
τερεϊ γιαμ' είναι κρύα, έτέρεσεν έναν
έναν τ' άλλα τ' άνέψα τ'ς για νά
έλέπ' άν έσουνορθάγαν όλόερα σην
φωτίαν κ' έπέκει έσκάλωσεν λυπε-
μένα-λυπεμένα.

—'Απόψ', γιαβροπα μ', 'κι πρέπ'
νά λέγομε μεσέλα...

—Γιατί, κάλομάνα, είπαν άτην ό-
λα τά παιδιά έντάμαν.

'Ελάιεν άτότες τό κίφαλ' ή γραί-
τσα κ' έπέκει ένεστέναξεν και είπεν:

—'Απόψ', πούλοπα μ', πολλά ά-
δελφόπα σουν 'κ' έθύμιξαν άμον έ-
σας. 'Αλλα άρρωστα κι' άλλα ά-
πραεμένα έπέμαν σ' όσπιτί' άτουν
τή σκοτίαν. 'Απόψ' πολλά άδελφόπα
σουν λυπείουνταν άντίς νά χαιρου-
ταν, κλαίνε άντίς νά γελούν. Χωρίς
ότζάχ', χωρίς άψιμον, χωρίς φώς.
Τρομάζ'νε και τουρτουρίζ'νε άσ' σόν
κρύον. Σ' όμματί' άτουν τό φώς άν-
τίς νά στραφ' ή χαρά και ή έλπίδα,

(6) «Άρχεϊον Πόντου», όπου πρίν, σ. 157, άριθ. 89.

έν' ζωγραφισμένον ή λύπη.

Απόψ' πολλά ἀδελφόπα σουυ ἄ κείνταν κά πεινασμένα, καί αὔρι, Χριστοῦ ἡμέραν, νά κρέας θά ἔχ'νε, ὅπως θά ἔχ'τεν ἐσεῖς, νά ἕναν τῶνακ' ζεστόν φαγίν, νά κ'αινούρα λώματα, νά καί παιγνίδα, ὅπως εἶχανε τ' ἄλλα τὰ χρόνια. Ἀπόψ' πολλά ἀ ἀδελφόπα σουν θά κείνταν κά χωρίς γιοργάνα — οἱ γονεῖοι ἀτουν ἦνταν εἶχαν καί ἦνταν κ' εἶχαν ἐπούλιτσαν ἀτα γιά νά μή ἀποθάν'νε τῶπι ἀσ' σὴν πείναν—καί αὔρι, τρανόν ἔξεργον ἡμέραν, ἴσως νά ἠύρικήν ἀτα ἀποθαμένα, ἀσ' σὴν πείναν κι ἀσ' σὸν κρύον. Αὔρι, ὅταν θά ἐβγαίνομε ἐμεῖς ἀσ' σὴν ἐγκλεισίαν καί θά κλώσκομε σ' ὁσπ'ν ἐμουν νά τρώγομε τὰ καλά τὰ φαγία, πολλά ἀδελφόπα σουν θά λάσκουνταν σά στράτας ὄξυπόλτ'κα καί πεινασμένα, τὰ λώματα τουν τ'αρτάγανα, ὁ πρόσωπον ὀλοκούτουρν καί θά ψαλαφοῦν ἐλεημοσύνην...

— Κάλομανα, εἶπεν ἀτήν τὸ ἕναν τ' ἀνεψόπον ἀτ'ς, ἀτά τὰ παιδία πατέραν κ' ἔχ'νε ν' ἀγοράζ' ἄτς ἦνταν χρειάσκουντάν;

— Ἐχ'νε, ρίζα μ'. πῶς κ' ἔχ'νε ἔχ'νε τὰ πλέτερα πατέραν πὰ καί μάναν πὰ, εἶπεν ἐκεῖνε. "Ἄμα τιδέν κ' ἠύρικήν ν' ἀγοράζ'νε. Γιά τερέστε: Ἐμεῖς ἀδὰ ἔχομε τὰ χωράφα μουν, τῆ λεφτοκαρί μουν τὴν παχτζάν, τὸ κειν ἐμουν, τὰ χτήνα μουν, τὰ κοσσάρας ἐμουν καί νά τὸ ψωμίν, νά τὸ κρέας, νά τὸ γάλαν καί τὸ τυρίν, νά τὸ βούτορον, νά τ' ὦβά καί τὸ ζύγυλαν καί τὸ τάν' καί τὰ φασούλα καί τὰ πλυγούρα καί τὰ κορκότα καί τὰ ζαρζαβατικά ἴνουνταν ἐξίκα ἀσ' σ' ὁσπ'ν ἐμουν ἀπέσ". Ἄμα ἐκεῖν', ἀφκά σὴν πολιτείαν, ἀπ' ἀτά τὸ εἶπαμε τιδέν κ' ἔχ'νε. Πρῶτα, σά καλά τὰ χρόνια, ἐγόραζαν ἀτα ἀσ' σά μαγαζία. Ἀτώρα σά μαγαζία τιδέν κ' ἐπέμ'νε. Ἀπόθεν θ' ἀγοράζ'ν ἀτα; Πουδέν κ' ἠύρικήν ἀτα. Ὅλα κρυμένα. Κι ἄμοντο ἠύρικήν τιδέν, ἀκριβά κι ἀκριβογόραστα, π'αράς πὰ κ' ἔχ'νε ν' ἀγοράζ'ν ἀτα. Κάθαν φορὴν, ὅταν ἴνεται πόλεμος, ἀγοῖκα πελάδες ὄγραυ'νε σὸ κ'ιφάλ' τ' ἀν-

θρωπίων. Ἀσ' σὸν πόλεμον κι ἄλλο χεῖρ' π'ράμαν σὸν κόσμον κ' εὑρίεται.

— Κάλομανα, εἶπεν ἀτήν τ' ἄλλο τ' ἀνεψόπον ἀτ'ς, ντ' ἔμορφα εἶμες ἐμεῖς π' εὑρίγομεσ σὸ χωρίον.

— Ναί, ρίζα μ, ναί, εἶπεν ἡ γραία. Καλά λές. Ἡ γῆ ἔν' ἡ τρανέσσα ἡ μάνα μουν. Καμμίαν κ' ἰπρέπ' νά χωρίγομεσ ἀτήν. Ἐλέπετε: "Ὅσοι ἔφυγαν ἀπ' ἐμπροστά ἀσ' σά χωρία κ' ἐπήγανε σά πολιτείας, ἀτώρα ὑποφέρ'νε, πεινοῦν καί πολλοὶ ἐπέθαναν. Ὅσοι ἐγλύτωσαν, ἀτώρα εἶνας εἶνας, ἐλέπετ' ἄτ'ς, κλώσκουνταν κ' ἔρχουνταν ὀπίσ', σοῖ συγενοῦς ἀτουν σουμά, γιά νά ἠύρικήν ἕναν κομμάτ' ψωμίν καί γλυτών'νε τὴν ψῆν ἀτουν.

— Κιάμ' ἀτώρα, κάλωμανα, εἶπεν ξάν τ' ἀνεψόπον ἀτ'ς, ντό θά φτάνε ἐκεῖν' ποῖ ζοῦνε σά πολιτείας καί ὑποφέρ'νε;

Ἡ γραία τιδέν κ' ἠύρεν νά ἔλεεν. "Ἀντζαν δύο δόκαρα ἐκυλίγανε σά μάγλα τ'ς ἀπάν' κ' ἐπήγαν ἐσέβανε σά σούφρας κέσ', τὸ ἐσκάλωσαν κ' ἐτρόμαζαν σά χεῖλα τ'ς ὀλόγερα.

Ἐκεῖν' τὴν ὥραν ἔρθεν τῆ παιδίων ἡ μάνα νά μοιράζ' τὰ καρύδα καί τὰ λεφτοκάρα σὸν καθαινίαν μὲ τὴν σειράν. Τὸ μεσαῖον τ' ἀγουρόπον ἀτ'ς, ἕναν παιδόπον ἔξυπνον καί πονόφυχον, ἐκλώσεν ἀτότες εἶπεν τῆ μάναν ἄθε:

— Μητέρα, καλλίον ἀβοῦτα τὰ κακαρύδα καί τὰ λεφτοκάρα ἄς ἐφτᾶμ' ἀτα ἕναν δέμαν καί ἄς στείλωμ' ἀτα σὴν Ἀθήναν γιά νά μοιράζ'ν ἀτα σ' ἐφτεχουδῶν τὰ παιδόπα.

Ὅπως ἐκαλάτ'ζευν, κ' ἐπόρνευ κανεῖς νά ἐνόιζεν: ἡ λαλία θε χαρὰν ἐδεικνυζεν γιόκσαμ λύπην.

Ὁ κύρ'ς ἀτ' ἀποπίσ' μερέαν ἐφουκρύντου κ' ἐδίνεν ὡτὶν σὴν συζήτησιν. Τόμου κ' ἐτελειῶσεν ὁ γιός ἀτ' τὸ λόγον ἀτ':

— Ἀφεριμ, ὄγλουμ, νά ζεῖς καί νά ἔχω σε, εἶπεν μὲ τὸ χοντρόν τῆ λαλιαν ἀτ'. Ἀτὸ τὸ εἶπεσ ἀν ἐφτάν' ἄ ὄλα τὰ παιδία καί ὄλ' οἱ γεωργοὶ καί ὄλ' ποῖ ἐποροῦν, καί στείλ' ὁ καθαινίαν ἦνταν ἔχ' καί ὅσον ἐπορεῖ, θά γλυτών'νε τὸ διχως ἄλλο πολλὰ ψυχάντας, τὸ εἶναι σὸν κίνδυνον ν'

ἀποθάν'νε ἀσ' σὴν πείναν. Ἀτά τὰ π'ράματα ἡ θρησκεία μουν πὰ καί ὄλα τῆ κόσμινος τὰ θρησκείας πὰ παῖκεῖ τὸ κ' ὀρίζ'ν ἀτα; Ὁ Χριστόν πὰ, π' ἐγεννέθεν ἀποψιστόν νύχταν κ' ἔρθεν σὸν κόσμον γιά τὴν σωτηρίαν ἐμουν, ἀτά παραγγέλλ' μασε νά ἐφτάμε...

***

Τ' ἄλλ' τὴν ἡμέραν, ἀνήμερα τῆ Χριστοῦ, ἕναν δέμαν πέντε ὀκαδῶν, καρύδα καί λεφτοκάρα, ἐστάλθαν σὴν Ἀθήναν γιά τὰ φτωχὰ τὰ παιδία. Ἄναυα ἀτά, ὁ κύρ'ς τῆ παιδίων ἐπῆεν εἶπεν τὴν ἱστορίαν καί τ' ἄλλ'ς τοῖ νοικοκύρ'ς τῆ χωρὶ' κ' ἐσ'κῶθαν ἔτοπλάεσαν ἀσ' σὸ χωρίον ἀτουν χίλια ὀκάδες φασούλα, κοκκία καί λαζούδα καί ἔστειλαν ἀτά σὴν Ἀθήναν γιά τὰ λαϊκά συσσίτια

Λεξιλόγιο: Χριστοῦ ἡ τῆ Χριστοῦ = Χριστούγεννα φενερόπα = φαναράκια ἄρα = χέρια πουδέν = πουθενά τ'αρτ'ζάφ' = λ.τ. σεντόνι ἀντζαν = λ.τ. μόλις καταινίν = μπουγάδα ἐτ'δὶλαξαν = σκέπασαν σίτα = ἐνῶ ἀπέσ' = μέσα ἀπονεγκάδκεται = ξεκουράζεται περεκέτα τ' ἀγαθὰ ἐξουκέσ' = ἔξω μεριά ἐτσάμωσεν = ἔλειψε χονίζ καί λάδκεται χιονίζει ἀράδα χουλαίνω = θεομαίνω μouxτερός = χοῖρος σκουντούλισμαν

Ἡ μάνα

Τοῦ κ. ΗΛΙΑ ΤΣΙΡΚΙΝΙΔΗ

Ποῖος ἐν' πού ἀσ' σά μακρὰ στράταν ἐκλώσεν κ' ἔρται:

Ξένος ἀν ἐν' ἄς ἔχεται, καλῶς ἔρται καί πάει καί συγενοῦς ἀν ἔρχεται, παρατιμῶ καί στείλω καί τὸ παιδί μ' ἀν ἔρχεται, πουλὴν ξενιτεμένον, σὴν ἀπαντὴν ἀτ' ἔρχουμαι, σὴ στράταν ἀτ' ἐβγαίνω. Νά ξένος ἔρται καί δαβαίν', νά συγγενός ἐφάνθεν, νά τὸ ἀρνὶ μ' τὸ μοναχόν ἀσ' σά μακρὰ ἐκλώσεν. Τὰ ξένα καί ἡ ξενιτὰ καί ἡ ἀροθυμία, πικρὸν νερόν τρεχούμενον, ἔπα κ' ἐφαρμακῶθα κ' ἐκάεν τὸ καρδόπο μ', υἱέ μ', κ' ἐκόπεν ἡ λαλία μ' καί τ' ὀμματόπα μ' ὀθλώσαν κ' ἐπέμναν δακρωμένα καί δακρωμένα ἐτέρεσαν κ' ἐσέναν ἐπαρεῖδαν.

Λεξιλόγιο: παρατιμῶ = περιποιῶμαι μὲ τὸ παραπάνω νά = λ.τ. οὔτε ἐκλώσεν = γύρισε πίσω ἀροθυμία = ἀποθυμία ἐπαρεῖδαν = εἶδαν μὲ τὴ φαντασία, μὲ ψευδαίσθησιν.

= εὐωδία στόλ' = τραπέζι ρούδα = ὀδία ἀροθυμισμένον = νοσταλγημένο ἀναστορῶ = θυμοῦμαι ἐκέσ' = πέρα κεί ἔρρουξαν = ἔπεσαν τῶρι τῶιπλάχ' = λ.τ. δλόγγυμοι ἔντανε σ' ἕναν μερέαν = βολεύτηκαν ἐνεσπάλθαν = ξεχάσθηκαν Κοδάν = λ.τ. γωνιά μουστρωμένον = κατσουφιασμένο λιβωμένον = συννεφιασμένο μεσέλ' = λ.τ. παραμύθι τῶπι = πύδ (μόριο πὸν δείχνει τὸν ὑπερθετικὸ βαθμὸ) βούρα = φούχια γιάμ' = μήπως ἔσυνορθάγαν = τακτοποιήθηκαν, βολεύτηκαν ἐπέκει = ἔπειτα ἐσκάλωσεν = ἄρχισε γιὰβρόπα μ' = παιδάκια μουν ἐλάίξεν = κούνησε κ' ἐθύμιξαν = δὴν ἔψαλαν τὰ Χριστούγεννα ἀπραεμένα = ἀδύνατα καί καχεκτικά ἄ κείνταν κά = θά πέσουν νά κοιμηθοῦν τῶανάκ' = πιάτο λώματα = ρούχα γιοργάνα = λ.τ. παπλώματα ἦνταν = δ.τ. λάσκουνταν = γυρίζουν τ'αρτάγανα = κωνοειασμένα ὀλοκούτουρνον = ὀλοκίτρινο ψαλαφοῦν = ζητοῦν πλέτερα = περισσότερα χτήνα = γελάδες κοσσάρας = κόττες νά = οὔτε τάν' = ἀριάνι, ξυνόγαλο κορκότα = σιτόρουζο ἴνουνταν ἐξίκα = λείπουν. ἀφκά = κάτω ὄγραυ'νε = λ.τ. ἐνοκήπουν. χεῖρ' = χειρότερο κιάμ' ἀτώρα = καί τῶρα ἀντζαν = μόνο ἐκαλάτ'ζευν = μιλοῦσε γιόκσαμ = λ.τ. ἡ ἔδινεν ὡτὶν = πρόσχε παῖκεῖ = μήπως ἄναυα = ἐκτός (ἀνευ) κοκκίν = σιτάρι ἔτοπλάεψαν = μάζεψαν.

